



LUNDS
UNIVERSITET

“Det känns som att skrika åt döva öron”

En kvalitativ studie om medborgardialogens- och den feministiska stadsplaneringens roll i omvandlingen av Husby centrum.

Moa Danielsson

2018-05-24

Abstract

Husby faces great challenges for safety and equality in the public space. Women report that they can not move freely at the city center without feeling oppressed and insecure, and a sense of powerlessness is found among the residents. In 2015 the state-owned housing company Svenska bostäder started up a project called Praxagora, with an aim to create a safe and including public space. To achieve this feminist urban planning is used. The method focuses on public dialogue to gain knowledge about factors that are perceived insecure. This study aims to examine how feminist urban planning is manifested in Husby and how the public dialogue was used to achieve the project's goals. It also address the degree of citizens' power in the area. To portray this, I have conducted interviews with citizens and analysed previous interviews with local politicians and planners. Theories within feminist geography is used to explain how equal societies can be created. Theories within communicative planning is used in order to critically review the civil dialogue. Finally the theory 'A Ladder of Citizen Participation' is used to describe to what degree of citizen power the inhabitants possess. This study shows that the project was not implemented with the same participation and inclusion they claimed it would and that the citizens only had a symbolic participation role. The findings of the Praxagora analysis can be an aid in the design of future studies on how civil dialogue can be conducted, when planning is based on the inhabitants experiences.

Handledare

Anders Lund Hansen

Keywords

Public space, public dialogue, communicative planning, feminist geography, feminist urban planning

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Disposition	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Bakgrund	7
1.4.1. Kvinnan i det offentliga rummet	7
1.4.2. Medborgardialog då och nu, från rationell- till kommunikativ planering	9
1.4.3. Tidigare forskning	11
2. Teori	13
2.1. Författarnas bakgrund	13
2.2. Feministisk geografi	14
2.2.1. Planeringens syn på mannens behov som norm och kvinnans behov som avvikande	14
2.2.2. Reproduktion och produktion	15
2.3. Medborgardialog	16
2.3.1. Lokal kunskap i planeringsprocessen	17
2.3.2. Planeraren som medlare och förmedlare	18
2.3.3. Medborgarens möjlighet till inflytande	20
2.3.4. Grader av medborgarmakt	21
3. Metod	23
3.1 Intervjuer	23
3.1.1. Urval	23
3.1.2. Genomförande	24
3.1.3. Validering	25
3.1.4. Analys	25
3.2 Sekundärdata	25
3.3. Kritik av metod och material	26
4. Analys	28
4.1. Husby	28
4.2. Ett nytt Husby centrum	30
4.5. Visionen om ett jämställt offentligt rum	32
4.6. Medborgardialog i omvandlingen av Husby centrum	34
4.6.1. Lokal kunskap - prioriterad eller inte?	34

4.6.2. Planerarens roll	36
4.6.3. Vem har möjlighet att påverka?	37
4.6.4. Vilken grad av medborgarmakt finns i Husby?	39
4.5.4.1. Icke-deltagande	39
4.5.4.2. Symboliskt deltagande	40
4.5.4.3. Medborgarmakt	40
4.5.4.4. Husbys medborgarmakt	41
5. Slutsats	42
5.1 Slutsatser	42
5.2 Vidare forskning	44
5.2.1. Nätverksstyrning	44
5.2.2. Komparativ studie med annat projekt	44
5.2.2. Gentrifiering	44
5.2.2. Intervjuer	45
5.3 Diskussion	45
6. Källförteckning	46
7. Bilaga	50
7.1. Intervjuguide	50
7.2. Facebookinlägg	51

1. Inledning

Under de senaste åren har feministisk stadsplanering fått allt större plats i media och även inom forskning och kommunal planering. Vad feministisk planering är finns olika föreställningar om, det kan vara kopplat till strukturella förändringar i samhället och vilka krav det ställer på social rättvisa och mångfald eller helt enkelt en strävan efter mer jämställdhet i det samhälle vi lever i. För att nå målet med feministisk stadsplanering, att skapa rum där alla kan vistas på lika villkor, krävs att underliggande värderingar som reproducerar ett patriarkalt samhällssystem kritiserar. I en tid där samhällen och städer blir allt mer uppdelade och medborgare känner sig bortglömda kan feministisk planering vara ett verktyg för att bryta upp dominerande värderingar och strukturer och skapa mer jämställda platser.¹ Tidigare har trygghetskapande planering inneburit att utforma mer öppna miljöer, ökad gatubelysning eller ökad övervakning, men feministisk planering idag också kan innebära att flytta ut traditionellt kvinnligt kodade hemsysslor till det offentliga rummet. Det kan handla om att fånga upp dessa sysslor och skapa mötesplatser kring dem, som exempelvis tvättstugor i kombination med lekrum och café eller en restaurang i kombination med lekplats.²

2015 antog FN Agenda 2030 som inrymmer de Globala målen, där vikten av social hållbarhet inom hållbarhetsbegreppet uppmärksammas.³ Sedan dess har kommunernas arbete med dimensionen av social hållbarhet ökat och det finns en gemensam strävan efter att skapa ett samhälle med hög tolerans som fokuserar på människors lika värde. För att nå denna vision menar folkhälsomyndigheten att människor ska känna tillit och förtroende för varandra samt vara delaktiga i samhällsutvecklingen.⁴ Medborgardialog innebär att medborgare får insyn och ges möjlighet att kunna påverka planeringen. Genom att släppa in medborgarna tidigare i processen kan kommunen fånga upp viktiga synpunkter och kunskaper om den lokala miljön vilket i sin tur ökar stadsplaneringens kvalitet.⁵

Två mil nordväst om centrala Stockholm ligger Husby, en förort som under lång tid handskas med stora socioekonomiska problem med hög andel arbetslöshet och kriminalitet. Våren 2013 utbröt stora upplopp och kravaller i området, där mer än 100 bilar sattes i brand, vilket i efterhand har tolkats som ett uttryck för den frustration och hopplöshet de boende i förorten känner.⁶ Husbys problem framträdde tidigt och har varit föremål för genomgripande åtgärder både från kommunalt och statligt håll. Trots stora investeringar för att främja en positiv

¹ Ardell, Peter. *Detta är feministisk stadsplanering*, Kungliga Tekniska Högskolan, 2016

² Strand Ruin, Elin. *Bygg bort otryggheten med feministisk stadsplanering*, SVT Opinion, 2017

³ Globala målen, *Vad är de Globala målen?*, hämtad 18-05-12

⁴ Folkhälsomyndigheten, *Social hållbarhet*, hämtad 18-05-12

⁵ Boverket, *Vad är medborgardialog?*, 2017

⁶ Vingren, My. *Upploppen i Husby handlar inte bara om klass*, Politism, 2013

samhällsutveckling har initiativen inte lyckats.⁷ Under de senaste åren har Husby dessutom uppmärksammats för att vara en plats där kvinnor inte känner sig trygga. För att bryta år av negativ samhällsutveckling och rådande mansdominans påbörjade 2015 Svenska bostäder, som förvaltat hyresrätter i området sedan 70-talet, ett projekt som ska anpassa centrumet genom feministisk stadsplanering.⁸ De vill skapa ett tryggt och attraktivt centrum där medborgarna får vara med och påverka hur Husby ska utvecklas.⁹ Projektet fick namnet Praxagora efter det grekiska skådespelet om härförinnan som tog makten i Aten när männen dragit ut i krig.¹⁰

I denna uppsats undersöker jag hur medborgardialogen såg ut i projektet Husby centrum genom att analysera intervjuer med aktörerna, medborgarna samt studerat den mediala debatten. Teorier om feministisk geografi och medborgardialog knyts an till processen och dialogen mellan planerare och de boende i Husby för att kunna se hur man planera feministiskt i praktiken och vilken roll medborgarna har haft i projektet. Slutligen redogörs för vilken grad av medborgarmakt invånarna i Husby har haft under projektet.

1.1 Syfte och frågeställning

Med en uppmärksammad planprocess och ett växande allmänt och akademiskt intresse för feministisk stadsplanering vill jag i denna uppsats undersöka hur feministisk stadsplanering har använts i omvandlingen av Husby centrum. Då Medborgardialogen är en central del av projektet undersöks även hur dialogen såg ut i praktiken och hur den användes som en del av den feministiska agendan. Genom att studera medborgardialogen och hur man planerat utifrån den och feministisk geografi är förhoppningen att kunna utpeka vilken grad av medborgarmakt som finns i Husby. Syftet med att använda feministisk stadsplanering i omvandlingen av Husby centrum är att kunna skapa ett jämlikt och tryggt stadsrum. Jag anser att medborgardialog inom planeringen, både traditionell och feministisk sådan, har ett stort värde och kan spela en viktig roll i den sociala hållbarhetsaspekten. Min tes är att ett ökat fokus och värdering av medborgardialogen i Praxagora kan bidra till att nå målen med feministisk stadsplanering. För att besvara mitt syfte och undersöka min tes har följande frågeställningar tagits fram:

1. Vad innebär feministisk stadsplanering?
 - Hur manifesteras detta i Husby centrum?
2. Hur såg medborgardialogen ut i planprocessen för Husby centrum?
 - Hur användes medborgardialogen för att nå målen med feministisk stadsplanering i omvandlingen av Husby centrum?
3. Vilken grad av medborgarmakt finns i Husby?

⁷ White Architects. *Tusentals idéer för ett ännu bättre Husby*, Järvdialogen, 2009

⁸ Randhawa Bergmark, Rebecca. *Husby först ut med feministisk stadsplanering*, SVT Nyheter, 2017

⁹ Svenska Bostäder, *I Husby är kvinnorna i centrum*, 2015

¹⁰ Lund, Lina. *Männen får maka på sig*, Dagens nyheter, 2015

1.2 Disposition

Delarna med tillhörande avsnitt disponeras på följande sätt i uppsatsen:

Kapitel 1 presenterar uppsatsens syfte, disposition och avgränsningar. Bakgrundsavsnittet består av en historisk redogörelse av kvinnan i det offentliga rummet och kommunikationsmodellens utveckling fram tills idag samt en beskrivning av tidigare forskning inom ämnet.

Kapitel 2 presenterar de teoretiska perspektiv som används för att analysera den empiriska data som insamlats i undersökningen. Det teoretiska ramverket består av tre delar utifrån mina frågeställningar. Den första handlar om feministisk geografi där Jalakas och Larsson samt McDowells teorier används. Andra delen består av Berman, Young och Foresters teorier om kommunikativ planering, planerarens roll, inkludering och värdet av lokal kunskap i planeringsprocessen. Sista delen är Arnsteins steg av medborgarmakt och inflytande.

Kapitel 3 beskriver de metoder som används i undersökningen. Metoden grundas i en abduktiv analysstrategi där intervjuer via videolänk och kvalitativ litteratur har använts.

Kapitel 4 presenterar empirin som analyseras genom det teoretiska ramverket i kapitel 2, vilket följs av en diskussion i slutet av varje avsnitt. Analysen följer likt kapitel 2 frågeställningarna vid indelningen av kapitlet.

Kapitel 5 består av slutsatser där syfte och frågeställningar besvaras. Ytterligare presenteras tankar och förslag för vidare forskning och en avslutande diskussion.

1.3 Avgränsning

Uppsatsen är avgränsad till att undersöka projektet Praxagora i Husby. Av Stockholm stad och Svenska bostäder som genomför projektet har det beskrivits som en omvandling med feministisk stadsplanering med fokus på medborgardialog och tonvikt på medborgarnas erfarenheter och åsikter. Därför har jag genomgående i studien valt att fokusera på just feministisk stadsplanering och medborgardialog i enlighet med mitt syfte, även om andra faktorer har varit drivande till varför just Husby byggs som det gjorde. Utifrån teman som inkludering, privat/offentligt och makt har empirin granskats och knutits an till teorier som behandlar samma frågor. Det som inte berör dessa teman i den insamlade datan har därmed uteslutits. För att besvara vilken grad av medborgarmakt som finns i Husby har jag avgränsat mig till de två huvuddelarna projektet grundas på. Endast kvalitativa data har insamlats och undersökningen är kvalitativ med abduktiv form.

1.4 Bakgrund

För att reda på vilket typ av centrum medborgarna i Husby vill ha i framtiden har olika typer av dialoger förts av Svenska bostäder, bland annat skapades en kvinnlig referensgrupp där de boende i Husby fick vara med planeringsprocessen. I denna uppsats vill jag undersöka hur man i Husby centrum-projektet förde medborgardialog och hur det användes för att nå ett slutligen tryggt och jämlikt centrum. För att skapa en grundförståelse för detta och kunna genomföra en analys presenteras här i bakgrundskapitlet en redogörelse av kvinnans roll i offentligheten under historien, hur medborgardialogen har förändrats från att se planerarna som auktoritära teknokrater till en mer dialogbaserad nätverksplanering samt en kort redogörelse av tidigare forskning inom ämnet.

1.4.1. Kvinnan i det offentliga rummet

Under de senaste 150 åren har Sverige genomgått omvälvande förvandlingar och skulle kunna sägas ha gått från u-land till i-land och ett fattigt jordbruksland till hög levnadsstandard vilket även har speglat synen på kvinnan och kvinnans möjlighet till självständighet och trygghet. Våra städers historia innehåller många gränser mellan könen vilket kan härledas oändligt långt bak i tiden.¹¹

Tanken om att begränsa kvinnors rörlighet i det offentliga rummet härstammar redan från Luther, som under 1400-talet hävdade att kvinnans sysslor skulle utföras i hemmet och mannens i det offentliga, och har sedan dess tagit olika former.¹² Under 1800-talet var många dörrar stängda för kvinnorna, både ute i världen och i Sverige. Kvinnor hade varken rösträtt eller rätt att yrkesarbeta i högre offentliga tjänster eller utbilda sig vid universitet. Inom borgerliga kretsar var kvinnoidealet att de skulle vara blygsamma, anständiga och lojala mot männen som i sin tur gick ut i det offentliga rummet.¹³ Under denna tid stod industrialismen i utveckling och storstäderna växte. Städerna beskrivs som farliga, ohanterliga och främmande med många risker. Kvinnor som förvaltade egendom eller arbetade inom området kunde röra sig fritt i det offentliga rummet men för andra innebar vistelse i det offentliga rummet utan manligt sällskap att hon misstänktes för prostitution. Mäns sexualitet och behovet att tämja kvinnors sexualitet bestämt mycket av stadens planering och rum. Detta gäller även i Sverige. Kvinnor i offentliga rum kontrollerades med prostitutionsreglementeringen med motivet att se att de var friska och inte bar på någon könssjukdom för männens skull, medan det bakomliggande syftet var att kontrollera kvinnornas

¹¹ Larsson, Anita & Jalakas, Anne, *Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, 1. uppl., SNS förlag, Stockholm, 2008, s. 16

¹² Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 17

¹³ Österberg, Eva. *Det vidgade rummet - och det låsta*, I *Kvinnor och våld : en mångtydig kulturhistoria*, Österberg, Eva & Lindstedt Cronberg, Maria (red.), Lund : Nordic Academic Press, 2005, s. 12

rörelse i staden.¹⁴ Samtidigt var slutet av 1800-talet en brytningstid där nya idéer och projekt föddes som ett resultat av verklighetens uppenbara kontraster. Kvinnan började försörja sig själva och kvinnofrågan tog fart på riktigt.¹⁵ Tidigare hade kvinnor haft egna sfärer och separatistiska rum, ofta en utvidgning av 'den goda moderns plikter' som engagemang i fattigvårdsstyrelser och barnavårdsnämnder, vilket inte hade hotat mannens position i det offentliga rummet,¹⁶ och nu frågade man sig vad skulle kvinnor egentligen få lov att göra?

Under åren kring sekelskiftet tog många kvinnor plats i yrkeslivet som tjänstemän, inom skola, sjukvård och även som socialpolitiker och samhällsdebattörer.¹⁷ Synen på kvinnans roll i det offentliga rummet under 1900-talet var polariserad där vissa kritiserade normerna kring sedlighet, kvinnans rösträtt, deras rätt att delta i det sociala arbetet och tillträde till den akademiska sfären samtidigt som det fanns motståndsrörelser som strävade efter att upprätthålla traditionella sociala mönster i samhället.¹⁸ Hemmet sågs som en central roll i samhället som fungerade som en fast punkt i en tid som präglades av allt snabbare rörlighet och framväxt, vilket den antifeministiska motståndsrörelsen ansågs vara kvinnans plats i samhället.¹⁹

När kvinnlig rösträtt klubbades igenom fick kvinnan möjlighet att väljas in i riksdagen och även möjlighet uppträda som predikanter och politiska talare, vilket medförde att inte bara borgerliga kvinnofrågor nådde ut till politiken och allmänheten längre.²⁰ Utöver politiska agendor flyttade även sysslor som utfördes i hemmet ut i det offentliga rummet under 1930-talet. Le Corbusier, en av modernismens stora tänkare, menade att framtidsstaden skulle innehålla fler offentliga tjänster såsom kommunala restauranger där maten tillagas och ätas, tvätten tvättas på tvätterier och barnen är på daghem. Detta var dock inte för att kvinnorna skulle arbeta utan snarare vila upp sig. Även Alva Myrdal förespråkade kollektivhus med service, storbarnkammare och anställd personal men ur en kritik mot synen på kvinnan som hemmafru då hon önskade stärka kvinnors plats i arbetslivet.²¹

Under 1940-talet är staden fortfarande mannens konstruktion men det fanns däremot ett medvetet program för den reproduktiva sfären. Under den här tiden byggs folkhemmet upp och präglas av funktionalismens stadsideal där grannskapet skulle bestå av 3000-10.000 invånare. Främst byggdes bostäder för barnfamiljer och i närområdet skulle gemensamhetsanläggningar som hobbylokaler, tvättstuga och lekplats nära bostaden finnas. Även restauranger, bio och

¹⁴ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 17

¹⁵ Österberg, Eva. *Det vidgade rummet - och det låsta*, s. 13

¹⁶ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s.18

¹⁷ Österberg, Eva. *Det vidgade rummet - och det låsta*, s. 13

¹⁸ Ibid, ss. 14-17

¹⁹ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s.18

²⁰ Ohlander, Ann-Sofie & Strömberg, Ulla-Britt, *Tusen svenska kvinnoår: svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid*, 2., [kompletterade och utök.] uppl., Prisma, Stockholm, 2002 ss. 190-192

²¹ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s.21

affärer eftersträvades och platsen skulle ha en tydlig gräns till övriga staden där även arbetsplatsen skulle vara lokaliserad någon annanstans. Grannskapsplaneringen var en socialstatlig lösning på befolkningsfrågan där familjen och hemmet skulle stärkas och rationaliseras. Kvinnan skulle fortfarande ägna sin tid åt hemmet men familjen skulle vara mer modern där kvinnan fungerade som en sammanhållande länk mellan hem och det offentliga livet.²² Under 1950-talet och framåt breddas mannens föräldraroll och svenska pappor börjar ta en allt större del i omvårdnaden av och ansvaret för sina barn. Detta skifte stöds även i lagstiftning och socialpolitik.²³ Nya lösningar för att förena arbete och familj krävdes då kvinnors inträde på arbetsmarknaden ökade stort under 1960- och 1970-talet,²⁴ vilket skedde i samband med en vänstervåg genom samhället där nya tankar växte fram och kvinnorörelsen fick ett ordentligt avstamp.²⁵ Feministen och författaren Susan Faludi menar att den feministiska rörelsen i västvärlden avtog under 1980-talet och tappade både tempo och anhängare från den tidigare starka och inflytelserika kvinnorörelsen som vuxit fram under 1970-talet. Hon betraktar det som att det var patriarkatet som ville återta sin makt och skapa en kultur där kvinnorna tvingades tillbaka till en underlägsen position i samhället.²⁶ Samtidigt så skedde viktiga förändringar för jämställdheten i Sverige då skilsmässor ökade, den första kvinnliga partiledaren blev vald och mansrollen började diskuteras på allvar.²⁷ På 1990-talet kunde kvinnornas kamp för att få en plats i staden även synas i stadsbilden då Kvinnors byggforum fick igenom idéer som Athenahuset i Örebro (1992) där ett mer välkomnande trapphus och vägghängda välstädade toaletter byggdes.²⁸

Trots att Sverige idag är ett av världens mest jämställda länder,²⁹ vilket har öppnat upp för mer kvinnligt företagande, mer lika löner mellan könen och hur vi ser på trygghet i det offentliga rummet uppger upp till 27 % av tillfrågade kvinnor att de känner sig otrygga när de vistas ute under kvällstid. Statistiken visar att kvinnor känner en större rädsla för att bli utsatta för brott än vad män gör.³⁰ I Husby känner sig kvinnorna otrygga och utstirrade när de går över torget i centrum och känner ett obehag när de går hem från tunnelbanan.³¹

1.4.2. Medborgardialog då och nu, från rationell- till kommunikativ planering

Mellan efterkrigstiden och 1980-talet skapade den offentliga sektorn upp välfärdsstaten och byggde bort bostadskrisen genom miljonprogrammet. Då allmänna intresset problematiserades

²² Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, ss. 21-22

²³ Ohlander & Strömberg, *Tusen svenska kvinnoår: svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid*, s. 189

²⁴ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, ss. 23

²⁵ Ibid, s. 23

²⁶ Faludi, Susan, *Backlash: kriget mot kvinnorna*, Norstedt, Stockholm, 1992

²⁷ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 29

²⁸ Ibid, s.23

²⁹ Lindmark, Simon. "Världens mest jämställda land" – nu på plats fyra, Omni, 2014

³⁰ Stolt, Lisa. *Upplivad otrygghet, kvinnors begränsade tillgång till det offentliga rummet i Lund på kvällstid*, Lunds Universitet, 2015, s. 4

³¹ Randhawa Bergmark. *Husby först ut med feministisk stadsplanering*

inte då det antogs vara samma för alla medborgare och planeringen kännetecknades av tydliga verksamhetsmål som nåddes via teknisk rationalitet. Bristerna i de storskaliga, enformiga miljonprogramsområdena ledde till missnöje och protester bland medborgarna. Instiftandet av Plan- och bygglagen 1987 är en konsekvens av kraven på ett ökat inflytande i planeringsprocessen för medborgarna.³² Idag har privata aktörer fått allt större makt och utrymme i den offentliga sektorn och framförallt inom planeringen, både i processen och genomförandet, trots kommunernas bestående planmonopol. Privata aktörer och kommunerna verkar i ett ömsesidigt beroende där marknaden besitter kapital och kommunerna förfogar över markanvändningen där samarbete är ett måste. Kommunikativ planering är en planeringsansats som vuxit fram för att tillgodose det nya tillståndet där ökade krav på dialog med medborgarna och snabbare och effektivare demokratiska processer efterfrågas.³³ Kommunikativ planering strävar efter att förbättra själva processen och aktörernas roller och inflytande i den.³⁴ För att kunna förbättra processen krävs en god kunskapsbas. Genusforskare har kritiserat den bristande kunskapssynen gällande kvinnor och deras erfarenheter, där lokala och historiska sammanhang behövs, för att medborgarna och deras upplevelser ska bli utgångspunkten för kunskapskällan. Kommunikativ planering blir därmed ett verktyg för att inkorporera de berördas kunskaper och erfarenheter i planeringsprocessen.³⁵ Sammanfattningsvis skulle detta kunna förstås som att medborgaren går från objekt till subjekt, det vill säga rationell planering verkar *för* medborgarna och kommunikativ planering verkar *med* medborgarna. Den kommunikativa ansatsen bygger på att medborgarna ges möjlighet att delta både på individ-och gruppnivå och inte bara representeras av politiska partier.³⁶

Centrala frågor för planeraren inom den kommunikativa planeringen är; vilka berörs av planeringen och på vilket sätt får de utrymme i processen? Planeraren erkänner dels att medborgaren har erfarenheter och kunskaper som är av betydelse, men även en önskan om att stärka demokratin genom att tillvarata dessa. Planeringsteoretikern Leonie Sandercock menar att den kommunikativa planeringen förväntas medverka till strukturella förändringar i samhället, ur en radikal synpunkt där planeraren inte längre representerar en myndighet utan snarare ingår i ett socialt samspel med de olika aktörerna i processen.³⁷ Ansatsen kan medverka till att genusperspektiv inom planeringen förbättras då den sociala reproduktionen får väga lika tungt som produktionens villkor, då planeraren inte bara har inflytande över planeringsprocessen utan även för vilka som får möjlighet att vara en del av den, vilket inrymmer möjligheten att utmana den rådande hierarkiska (köns)maktordningen.³⁸

³² Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 70

³³ *Ibid*, s. 71

³⁴ *Ibid*, s.72

³⁵ *Ibid*, s. 73

³⁶ *Ibid*, s. 75

³⁷ *Ibid*, s. 75

³⁸ *Ibid*, s. 78

1.4.3. Tidigare forskning

Inom samhällsplanering är begreppen tid och rum centrala och genusforskaren Birgitta Andersson menar att begreppen inte är könsneutrala, utan reflekterar alltid hur någon uppfattar en plats genom dennes tidigare erfarenheter. Genom historien har män styrt planeringens agenda, vilket har resulterat i rum som tillgodoser männens intressen och kvinnans traditionella rum har varit hemmet och allt det förknippas med. Gunnel Forsberg skriver i boken Planeringens utmaningar att platser i det offentliga rummet såsom pubar, bilvägar och städer har länge ansetts vara mannens domän och även om kvinnan fått tillträde till detta under dagen förvandlas de till manligt kodade platser på kvällen.³⁹

Det har skett en uppgång i feministisk ekonomisk geografi menar författarna bakom artikeln "Feminist political economy in geography: Why now, what is different, and what for?" De menar att denna uppgång drivs framåt av lärare och studenter som befinner sig i början av deras karriärer, som med stöd av mentorer och allierade sprider feministisk kunskap till de politiska, urbana, ekonomiska och geografiska teorierna. Den feministiska uppgången vill därmed ompröva ekonomiska geografers teoretiska och konceptuella hjälpmedel inför komplexa kriser.⁴⁰ De menar att vi befinner oss i en tid av växande polarisering bland socioekonomiskt svaga grupper och höga nivåer av förskjutning, ökande kriminalitet och migration och att dessa processer är underordnade historia och geografiska teorier där flera former av social differentiering ingår. Dessa lokala kriser och kopplingarna mellan dem måste därför analyseras ur flera perspektiv, både intellektuellt och politiskt, för att kunna urskilja hur de representerar en reproduktion av sociala skillnader. För att möjliggöra denna analys är feministisk politisk geografi nödvändig, dels som ett verktyg för att hantera brådskande socioekonomiska frågor men även för att nya perspektiv kan skapa insatser som inte genomförts tidigare.⁴¹

Inte bara inom det akademiska fältet har intresset för feministisk geografi och stadsplanering ökat. Tora Friberg och Anita Larsson menar att forskningsintresset för jämställdhet har en stark tradition av högt intresse i Sverige.⁴² Under de senaste åren har Boverket, myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende, släppt ett antal publikationer som ska hjälpa planerare att inkludera jämställdhetsperspektivet i planeringen. Bland annat har de publicerat "Jämställdhet på dagordningen - Planera för ett tryggt och jämställt samhälle" år 2010 och "Att bygga för en ökad jämställdhet - exempelsamling om jämställdhet i den byggda miljön" år 2015. Friberg och

³⁹ Stolt, Lisa. *Upplevd otrygghet, kvinnors begränsade tillgång till det offentliga rummet i Lund på kvällstid*, s. 11

⁴⁰ Werner, Marion, Strauss, Kendra, Parker, Brenda, Orzeck, Reecia, Derickson, Kate & Bonds, Anne. *Feminist political economy in geography: Why now, what is different, and what for?*, Geoforum, vol. 74, 2017. s. 2

⁴¹ Werner, Strauss, Parker, Orzek, Derickson & Bonds. *Feminist political economy in geography: Why now, what is different, and what for?*, ss. 2-3

⁴² Friberg, Tora & Larsson, Anita, *Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering*, Univ., Lund, 2002

Larsson har i sina studier varit en del av ett projekt som syftar till att undersöka hur ett könsperspektiv införlivas i den övergripande planeringen. Då fann dem ett bristande intresse bland planerarna för jämställdhetsfrågor och att själva införlivandet av det i planeringsprocessen ofta mötte motstånd och tog lång tid. Men de fann även tendenser som visade på att det finns de inom planeraryrket som syftar till att inkludera jämställdhet och genusfrågor i planeringsdiskursen. Friberg och Larsson drar slutsatsen att införandet av ett jämställdhetsperspektiv i den övergripande planeringen skulle kunna bryta upp den patriarkala ordningen där kvinnan står underordnad, genom att inkludera individer som har kunskap om det lokala området eller ämnet och låta de påverka processen.⁴³ Larsson menar att planeringsteori och feministisk teori måste fortsätta utvecklas för att nå regeringens mål om att jämställdhet ska införlivas i fysisk planering. Ett tillvägagångssätt för att förändra produktions- och reproduktionsstrukturerna bör planeringen ske icke-hieraktiskt.⁴⁴

Det har gjorts ett flertal fallstudier av områden som med feministisk stadsplanering omvandlats. Ett av dem är ett problemområde i Toronto där forskaren Heather McLean beskriver hur företaget DIGIN omvandlar området från låginkomstkvarteret till kulturhistoria för att locka till sig familjer, konstnärer och medelklassen. En strippklubb blir till ett konstgalleri och flera trendiga restauranger och kaféer öppnas i närheten. McLean tillämpar en feministisk kritik mot projektet och skriver att det är exkluderande då det nya området förnyas enbart för de vita privilegierade medborgarna och därmed heteronormativiteten. Hon hävdar att normalisering av ekonomiska imperativ och neoliberala agendor i anda av mångfald och jämlikhet är motsägelsefullt. När DIGIN och Torontos kommun ville skapa ett säkert och rent område drev de istället ut de familjer och kvinnor som bodde och arbetade där, vilka var i behov av trygghet och bodde där sedan innan. Slutsatsen av McLeans kritik är att den här sortens politik gynnar vad som verkar vara feministiska inspirerade planeringsmodeller, men främjar egentligen inte ekonomisk jämlikhet och social rättvisa, vilket bör vara det primära målet när planering sker i namnet av feministisk teori.⁴⁵

⁴³ Friberg & Larsson, *Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering*

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ McLean, Heather. *Digging into the Creative City: A Feminist Critique*, Department of Human Geography, University of Toronto Scarborough, 2014

2. Teori

Min teoretiska ansats bygger på feministisk geografi, medborgardialog och medborgardialog, som preciserar och ramar in undersökningens syfte och forskningsfrågor.⁴⁶ Inledningsvis presenteras feministisk geografi, andra delen av kapitlet presenterar medborgardialog, med fokus på den kommunikativa planeringsmodellen och slutligen medborgarmakt.

2.1. Författarnas bakgrund

Huvuddelen av teorin feministisk geografi är hämtad från Anita Larsson och Anne Jalakas bok *Jämställdhet nästa*, som är utgiven som en handbok för politiker och tjänstemän som arbetar med samhällsplanering. Larsson är docent i arkitektur och Jalakas är journalist och tillsammans arbetar de för mer genustänk i samhällsplaneringen.⁴⁷ Avsnittet bygger även på professorn i geografi vid University of Oxford Linda McDowells skrift *Feminist Empiricism and the Geography of Social Relations*. McDowell vill inte bara ge nya perspektiv till geografin, utan forma om hela teorin efter feministisk vetenskapsteori.⁴⁸

Teorierna kring medborgardialog är inriktad på den kommunikativa planeringsmodellen och tre författares skrifter inom den. Tal Berman är forskare inom deltagande planering vid Tel Avivs universitet och publicerade 2016 boken *Planning, Participation, and Knowledge*, som syftar till att allmänhetens deltagande och lokala kunskap inte längre ska tas för givet utan värderas högre i planeringsprocessen.⁴⁹ John Forester är professor vid Cornell University och forskar bland annat kring hur planerare utformar deltagande processer och hanterar offentliga tvister.⁵⁰ Slutligen, Iris Marion Young var professor i statsvetenskap vid University of Chicago och var känd för sitt arbete med teorier om rättvisa, demokratisk teori och feministisk teori.⁵¹

Medborgarmakt baseras på Sherry Arnsteins teori. Arnstein hade en lång karriär som hälsopolitisk specialist som bland annat arbetade som verkställande direktör för American Association of Colleges of Osteopathic Medicine och rådgivande offentlig-politisk analytiker vid National Center for Health Services Research. Hon skrev och publicerade flera artiklar om

⁴⁶ Lind, Rolf. *Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014, s. 91

⁴⁷ Feministbiblioteket. *Larsson, Anita & Jalakas, Anne; Jämställdhet nästa!*, 2008, 2011

⁴⁸ McDowell, Linda. *Space, place and gender relations: Part 1. Feminist Empiricism and the Geography of Social Relations*, *Progress in Human Geography*, vol. 17, 1993, s. 157

⁴⁹ Researchgate. *Tal Berman*, hämtad 18-05-14

⁵⁰ Cornell University. *John Forester*, hämtad 18-05-14

⁵¹ The University of Chicago. *Iris Marion Young, 1949-2006*, 2006

allmänhetens deltagande i beslutsfattandet, varav en är 'A Ladder of Participation' från 1969 som används som teori denna studie.⁵²

2.2. Feministisk geografi

Feministisk teori grundar sig i tvärvetenskaplig sociologisk teori där syftet är att beskriva verkligheten ur en kvinnas perspektiv. Genom åren har teorin utvecklats i samband med samhällets utveckling där inkludering av kvinnor har ökat. Idag har feminismens roll blivit att belysa maktstrukturer och hur det genomsyrar kvinnors handlande i det vardagliga livet.⁵³ Feministisk geografi är en teori inom geografin, nära kopplat till tidsgeografi, som uppstod under 1980-talet då det handlade om kvinnors arbete kopplat till strukturer genom ett teoretiskt tänkande. Idag uppmärksammar den feministiska geografin skillnader i den rumsliga miljön mellan könen och ger en djupare bredd av begreppet geografi.⁵⁴

“Om ojämlikheter och dominans fortsätter vara ett resultat av planeringspraktiken, som så ofta är fallet, måste man undersöka bakomliggande teorier och metoder och vad som upptäcks där måste åtgärdas.” - Mary Gail Snyder, 1995.⁵⁵

McDowell menar att feministisk geografi bygger traditionellt på tre centrala begrepp: rum, plats och natur och på vilka sätt de är inblandade i uppbyggnaden av könsstrukturernas uppdelning av samhällen. Feministisk planering grundar sig i studier av kvinnors liv, upplevelser och beteende. Denna geografitradition ger oss ny information om kvinnors och kvinnors aktiviteter med fokus på kvinnors liv, som en grupp, avskilt från männen. Teorin har gått från att fokusera på skillnader i hur män och kvinnor rör sig i staden och dess aktivitetsmönster till att inrikta sig på hur platser blir könskodade.⁵⁶ Feministisk geografi växte inte bara fram som en analys av kvinnornas liv, erfarenheter och beteenden utan även som ett missnöje på avsaknaden på det kvinnliga perspektivet inom geografin och i rumsliga variationer.⁵⁷

2.2.1. Planeringens syn på mannens behov som norm och kvinnans behov som avvikande

Larsson och Jalakas beskriver hur vi och dom-tänket inom planeringen är vanligt, där vissa kategorier som kvinnor eller invandrare tros ha speciella behov och egenskaper. Dessa antas kräva extra omsorg utöver vad som innefattas i det allmänna intresset, där det andra ses som

⁵² The Washington Post. *Sherry Arnstein Dies*, 1997

⁵³ Lengermann, Patricia Madoo & Niebrugge, Gillian. 'Nutida feministisk teori', *Sociologisk teori.*, S. 369-408, 2009

⁵⁴ Urban Utveckling, *Feministisk geografi*, hämtad 18-05-12

⁵⁵ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 56

⁵⁶ McDowell. *Space, place and gender relations: Part 1. Feminist Empiricism and the Geography of Social Relations*, s. 159

⁵⁷ Ibid. s. 160

normalt och inte behöver speciella åtgärder medans kategorierna tolkas avvikande och behöver speciella åtgärder. Dessa grupper har inte statiska behov som behöver tillfredsställas utan det är via förändringar i samhället och/eller den fysiska miljön som kan leda till att behov upphör/reduceras.⁵⁸ Planeringen måste verka inkluderande för att ta med allas erfarenheter på ett likvärdigt sätt - vilket kan nås genom att studera och utgå ifrån vardagslivets mångfald.⁵⁹ När kvinnor ses som en speciell kategori med speciella behov och intressen kan det leda till att deras erfarenheter och behov underordnas. Social reproduktion är en bild som finns av vad kvinnlighet är som är en omedveten tankekonstruktion som gör att bilden av kvinnan reproduceras omedvetet. Med kvinnors traditionella erfarenheter menas obetalt och emotionellt arbete där vård och omsorgsarbete ingår. Enligt feministisk geografi är kärnan i samhällsförändringar upplösningen av genusdualismen (både i tanken, ekonomin och politiken) för att inte beskriva företeelser som manliga eller kvinnliga. Vissa feministiska geografer hävdar att det är viktigare att belysa hierarkierna som skapat skillnaderna, snarare än skillnaderna i sig, och därför ska man granska samhället ur en feministisk samhällssyn. För att skapa ett jämställt samhälle krävs att planerare för över visionen om ett jämställt samhälle till uppbyggnaden av fysiska strukturer för samhällen, genom en utmanande planeringsprocess.⁶⁰ Kvinnors erfarenheter, behov och intressen kan identifieras i detaljplaneprocessen som ett svar på kravet på en ökad grad jämställdhet i planeringen, mäns intressen tas däremot inte upp. Det för att den mentala bilden om kvinnlighet kopplas ihop med hemmet och bostadshus. Samtidigt ska översiktlig planering vara könsneutral och gynna det generella allmänna intresset, det vill säga ingen grupp ska gynnas mer än någon annan. Det privata rummet blir därmed könsuppdelat i planeringen medans det offentliga blir könsneutralt. Översiktsplanen är överordnad detaljplanen och fungerar vägledande och som en grund i plan- och bygglagen för detaljplanen att dominera den översiktliga planeringen utifrån individens erfarenheter för att nå jämlika och goda levnadsförhållanden.⁶¹ När inte kvinnors traditionella erfarenheter och rum inte synliggörs behandlas de heller inte och därmed utesluts och nedvärderas.⁶²

2.2.2. Reproduktion och produktion

Begreppet *dikotomier* innebär en uppdelning i två fack eller kategorier som motsätter eller utesluter varandra, vilket har kritiserats av genusforskare för att de skapar underordningar och isärförhållanden där en kategori är underordnad den andra, exempelvis offentligt/privat, manligt/kvinnligt där manligt associeras med offentligt och kvinnligt med privat. Kategorierna bör snarare se produktion och social reproduktion som två ytterligheter på en skala, för att mer sanningsenligt beskriva kvinnors erfarenheter av verkligheten, då det sällan är en antingen eller-situation. Kategorierna utgör snarare en kontinuerlig skala utan klara gränser då privat och

⁵⁸ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 59

⁵⁹ Ibid, s. 60

⁶⁰ Ibid, ss. 67-68

⁶¹ Ibid, ss. 60-62

⁶² Ibid, s. 63

offentligt blandas och även vad som anses vara kvinnligt och manligt. Genom att låta skalorna vara kontinuerliga värderas varje position likvärdigt och när det synsättet genomsyrar planeringen prioriteras inte vissa områden på bekostnad av andra.⁶³

En av de viktigaste urbana frågor för feministiska geografer är alltså distinktionen mellan privat och offentligt, där man vill utmana den traditionellt reproducerande normen att hemmet är kvinnans sfär, vilket har gett ett tydligt avtryck i städerna.⁶⁴ Social produktion och reproduktion kan kopplas till privat och offentligt. Social reproduktion representerar de uppgifter som traditionellt betraktas som kvinnliga, tillhörande kvinnor och i den privata sfären.⁶⁵ När detta diskuteras kopplas reproduktion och obetalt arbete ofta ihop för att kunna medvetandegöra de rådande strukturerna och bryta upp med dem i strävan efter ett politiskt jämställt samhälle. Den privata och offentliga sfären är lika politiska och att så länge reproduktionen är underordnad produktionen kan inte alla omsorgssysslor delas lika mellan könen. Därför måste de uppgifter som ingår i reproduktion uppvärderas för att nå jämställdhet och utmaningen ligger i att hitta en demokratisk fördelning av arbetet. I analysen av samhället och produktionen versus reproduktionen lyfts kvinnor upp som en grupp snarare än individer i olika underkategorier, vilket strider mot postmodernismens fokus på individen.⁶⁶

2.3. Medborgardialog

Medborgardialog är en obligatorisk del av planprocessen. Det är ett viktigt verktyg för att involvera människorna som bor och rör sig i staden, och tillvarata deras åsikter och lokala kunskap.⁶⁷ I enlighet med plan och bygglagen ska kommunen vid framtagande av ny detaljplan samråda med hyresgäster och boende som berörs.⁶⁸ Stockholm stad definierar medborgardialog som "ett samtal mellan två eller flera personer där åtminstone en person medverkar i dialogen i egenskap av medborgare" och inom samhällsplaneringen medverkar en annan personen i egenskap av kommunens tjänstemän eller förtroendevalda politiker.⁶⁹ Medborgardialog kan te sig på olika sätt och i den här studien lyfter jag fram den kommunikativa planeringsmodellen och två teorier inom området.

Jürgen Habermas teori om kommunikativ rationalitet har till stor del lagt grunden för den kommunikativa planeringsteorin. Kortfattat så innebär hans tes att samhällen besitter ett kommunikativt förnuft och därmed har förmågan att enas. För att nå förnuftet och det enade

⁶³ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, ss. 64-66

⁶⁴ McDowell. *Space, place and gender relations: Part 1. Feminist Empiricism and the Geography of Social Relations*, s. 164

⁶⁵ Larsson & Jalakas, *Jämställdhet nästa!: Jämställdhet nästa samhällsplanering ur ett genusperspektiv*, s. 64

⁶⁶ Ibid, ss. 67-68

⁶⁷ Stockholm Stad, *Vägledning medborgardialog och delaktighet*, 2016, s. 2

⁶⁸ SFS 2010:900. *Plan och bygglagen*, 5 kap. 11 §

⁶⁹ Stockholm Stad, *Vägledning medborgardialog och delaktighet*, 2016, s. 6

tillståndet behöver goda samtal fullbordas med alla medborgare i samhället.⁷⁰ Som tidigare nämnt i kapitel 1, avsnitt 1.4.2., uppstod den kommunikativa planeringen som ett alternativ till den tidigare toppstyrda planeringen och en strävan efter att främja dialog mellan individer och institutioner.

2.3.1. Lokal kunskap i planeringsprocessen

I boken *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning* från 2017 lyfter Berman det ökade intresset för att inkorporera lokal kunskap om platsen i planeringsprocessen och diskuterar kärnan och rollen av lokal kunskap och allmänhetens deltagande i planeringen. Han menar att sammanföringen av lokalt deltagande och planering länge har varit två skilda världar som sällan korsats, fram tills idag.

För att integrera lokal kunskap i planerings- och beslutsprocesser och få en bättre förståelse för de boendes verkliga rumsliga behov, åsikter och önskemål krävs olika former av medverkan i både kommunala och regionala processer med olika metoder. Berman menar att deltagande planeringsresultat ofta inte återspeglar den lokala kunskapen utan planeringen snarare strider mot det, vilket riskerar att äventyra samhällets hållbarhet och de boendes livskvalitet. Därför vill han undersöka vilka deltagande metoder som är mest effektiva för att fånga upp den lokala kunskapen hur det i sin tur införlivas i planeringen.⁷¹

Med uttrycket *offentligt deltagande* menas allmänhetens medverkan i planformuleringen, skapandet överföringen och genomförandet av samhällsplaneringen, med alla dess relaterade processer som innefattar allt från rumsliga till sociala frågor. Det finns en bakomliggande uppfattning som innebär att offentligt deltagande är värdigt och önskvärt. Värdigt då det uppmuntrar demokratiskt beslutsfattande, och därmed främjar ett modernt demokratiskt system som ett system som tillgodoser de offentliga behoven. Offentligt deltagande minskar konflikter men är även önskvärt på grund av det stora behovet av att beslutsfattare ska bedriva en politik som verkar för så många som möjligt av allmänheten.⁷² Utöver att offentligt deltagande främjar demokratins fullbordande och att uppnå legitimitet kan det även bidra med allmänhetens personliga kunskap och behov, och att erkännandet av denna lokal kunskap och dess betydelse och legitimitet bör samexistera med professionell kunskap. De allmänna preferenserna kan sedan tas med i beslutsprocessen och beslut kan tas med hänsyn till invånarnas lokala kunskaper.⁷³ Allmänhetens deltagande bör användas både för att förstå samhällen liksom deras behov och

⁷⁰ Berger, Sune & Forsberg, Gunnel, *Planeringens utmaningar och tillämpningar*, Uppl.2 Liber: Stockholm, 2013 s. 313

⁷¹ Berman, Tal., *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning Planning, Participation, and Knowledge*, Cham, 2017, s. 1

⁷² Berman. *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning Planning, Participation, and Knowledge*, s. 2

⁷³ Berman. *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning Planning, Participation, and Knowledge*, s. 3

önskemål. Att planeringsprocessen innebär allmänhetens deltagande är idag underförstått och invånarnas ståndpunkter, åsikter, behov och önsknings utgör viktiga inslag i planeringen och dess resultat.⁷⁴

Berman anser att det finns två huvudmetoder för offentligt deltagande. En styrs och manipuleras av myndigheterna som genom toppstyrning bygger deltagandet på ensidiga förfaranden som offentlig utfrågning, fokusgrupper eller strukturerade frågeformulär. Den andra används av ideella organisationer och gräsrotsrörelser som genom styrning underifrån tillämpar en pågående samarbetsdialog mellan olika lokala samhällen och miljöaktivister.⁷⁵ Ett ensidigt förfarande synliggör endast ytliga aspekter av den lokala kunskapen då tillfälliga, slumpmässiga uttalanden och ord utan kontext och motsägelsefulla åsikter tenderar att tas upp, vilka saknar betydande kunskap och innehåll av planeringsvärde. Dessutom minskar deltagandemetoden insynen i planeringsprocessen vilket ökar avståndet mellan allmänheten och de yrkesverksamma och misstro kan uppstå. Samarbetsmetoden bygger istället på ömsesidigt samarbete och uppmuntrar till acceptans och respekt för den lokala kunskapen och ökad förståelse för den professionella planeringskunskapen. Den stimulerar dialogen och de ömsesidiga banden mellan de två kunskapssystemen och skapar en gemensam plattform där invånarna kan delta.⁷⁶

2.3.2. Planeraren som medlare och förmedlare

John Forester undersöker i artikeln *Planning in the Face of conflict* hur planering kan ske i olika typer av konflikter. All planering innebär någon form av maktspel vilket planerarna måste vara medvetna om detta i sin relation till medborgare och andra aktörer, samtidigt som en planerare inte kan vara helt neutral. Enligt Forester har rationell planering aldrig funnits och kommer aldrig att finnas. Det förutsätter vetenskapliga och värdefria planerare som är objektiva som kan avgöra vad som är rätt och fel. Han ställer sig frågan om någon faktiskt kan vara helt värdefri och kommer fram till att det troligtvis inte går.⁷⁷

Forester ställer sig frågan "Hur kan planerare medla mellan parterna i en konflikt och samtidigt förmedla som själva berörda parter?" Förhandlingar och förmedlande tycks stå i konflikt med varandra på två grundläggande sätt. För det första, förhandlarens intresse för ämnet hotar oberoendet och den förmodade neutraliteten i en medlande roll. För det andra, även om förhandlingsrollen kan tillåta planerare att skydda mindre mäktiga intressen så hotar medlarrollen att undergräva denna möjlighet och därmed lämna befintliga ojämlikheter av makt

⁷⁴ Berman. *Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning Planning, Participation, and Knowledge*, s. 3

⁷⁵ Ibid, s. 3

⁷⁶ Ibid, s. 4

⁷⁷ Forester, John. *Planning in the Face of Conflict*, 1987, I *The city reader*, LeGates, Richard T. & Stout, Frederic (red.), 5th ed., Routledge, London, 2010,

intakt. Planerare kan ta både rollen som medlare och förmedlare men hur ska denne hantera konflikten? De strategier som har använts för att granska planerarnas roller i Praxagora är:

- 1. Fakta! Reglerna!** - Planeraren tar rollen som tillsynsmyndighet, teknokrat och byråkrat. Planeraren hittar rätt fakta och utgår ifrån de tekniska kraven när hen undersöker vad som är rätt skydd för grannområdet och gör professionella bedömningar som rekommenderas till planeringsnämnderna.
- 2. Medla och förmedla** – Planeraren känner till de berördas oro, bekymmer och viljor. Planeraren företräder problem genom att representera de berördas intressen utan att representera dem, hens handlingar är politiska.
- 3. Låt dem mötas** – Planeraren låter exploatören och de berörda mötas, och fungerar som en utomstående resurs vid förhandlingssessioner.
- 4. Utföra skytteldiplomati** - Planeraren träffar de olika parterna i en konflikt för att överlämna nya förhandlingsbud. Planeraren undersöker och råder båda sidor då det i vissa fall är enklare att ta förhandlingar på olika håll än att hamna mitt i en intrig där båda aktörerna är med samtidigt. Vissa förslag passar bättre att presentera enskilt för att förhindra att planeraren hamnar i kläm.
- 5. Aktiv och intresserad medling** – Planeraren är inte neutral i frågan och strategins styrka ligger i uppbyggd tillit mellan planeraren och parten.
- 6. Dela på jobbet “du medlar, jag förhandlar”** – Om planeraren har svårt att klara av arbetet ensam kan ytterligare en medlare anställas för uppdraget, någon som har god kännedom om ämnet, exempelvis någon från den gällande institutionen eller respekterad aktör.⁷⁸

För att vara lugn, rationell och kunna svara på klagomål av en upprörd aktör på formella möten krävs att planeraren kan vara tyst vid rätt lägen, vara bra på att lyssna, lyhörd, kunna förklara väl, välja sina fighter och tänka på den framtida relationen med parterna. Forester menar att 25% är det tekniska arbetet och 75% är ren diplomati i planeringsprocessen. Planeraren får inte hänga upp sig på siffror, tabeller och andra kvantitativa värden- då finns risken att hen glömmer att trycka på de emotionella och kommunikativa punkterna hos aktören som kan vara viktigare i en förhandling.

De som arbetar inom planeringsyrket måste kunna skilja på de två kompletterande men tydliga uppdrag de måste tjäna. För det första, att sätta press professionellt, det vill säga förhandla för särskilda materiella mål som exempelvis designkvalitet eller prisvärda bostäder. För det andra, möjliggöra en process där de berörda parternas röster får sina röster hörda då det underlättar att förhandla i tvister. För att underlätta den administrativa planeringsprocesser för själva

⁷⁸ Forester, John. *Planning in the Face of Conflict*

organisationen måste planerare kunna anta mål både officiellt och inofficiellt och komma underfund med hur just dem ska arbeta, vilka strategier passar bäst deras förutsättningar och kunskaper? De måste även kunna visa för utomstående parter hur de kan lösa tvister åt båda håll och vara tydliga med vad som inte går att lösa och slutligen gå in väl förberedda inför kommande projekt.

Det ligger mer till än avsaknaden av självständighet som får planerare att inte ta till sig rollen som medlare. Den känslomässiga komplexiteten av den medlande rollen skapar rätt så olika krav på planerarna än kraven de redan traditionellt har förberetts för att möta. Måste ”professionell”, ”objektiv” och ”avskild” vara liktydigt? Om ja, föreslås det att planerarnas egen strävan efter självständig professionalitet kommer stärka ilskan, bitterheten och misstänksamheten hos samma människor som de planerar för.⁷⁹

2.3.3. Medborgarens möjlighet till inflytande

“Den normativa legitimiteten för ett demokratiskt beslut beror på i vilken utsträckning de som berörs av det har varit med i beslutsprocesserna och har haft möjlighet att påverka resultatet.” - Iris Marion Young, 2000, översättning av mig.

⁸⁰

När marginaliserade medborgare med färre resurser och status får inflytande över planeringsprocessen kan det kompensera för den ojämlikhet de tidigare upplevt. Utan aktiva medborgare som strävar efter förändring kan status quo aldrig förändras, vilket är varför medborgarna bör få de verktyg de behöver i den politiska processen. Det politiska beslutsfattandet är i behov av medling från representanter av olika grupper, både formellt valda politiker och talespersoner för olika intressegrupper, vilket genererar ett representativt politiskt organ. Young menar att vi befinner oss i en tid där dem flesta föredrar demokrati men få tror på att den demokratiska styrningen faktiskt kan åstadkomma något och att vägen till beslutsfattande är en utdragen process.⁸¹

En mer kommunikativ demokratimodell pekar på samtalets och kommunikationens roll för att utveckla och förstärka demokratin, där medborgarna måste lämna deras begränsade åsikter och lokala lojalitet för att söka efter gemensamma nämnare som kan ena dem. Medborgarna kan antingen organisera sig i intressegrupper som konkurrerar i frågor utan att ta hänsyn till demokratisk rättvisa, eller så organiserar de sig i rationella diskussioner kring politik eller intressen som förenar dem i en gemensam vision. Sociala rörelser som mobiliserar sig efter deras erfarenheter av förtryck och ojämlika följder av sociala skillnader som kön eller nationellt

⁷⁹ Forester, John. *Planning in the Face of Conflict*

⁸⁰ Young, Iris Marion. *Inclusion and democracy*, Oxford University Press, Oxford, 2000, s. 6

⁸¹ Young. *Inclusion and democracy*, ss. 3-4

ursprung känner sig skeptiska mot politiska agendor som vill främja allmänhetens bästa då deras upplevelser av detta ofta är att andra sociala grupper prioriteras och tilldelas fördelarna. Dessa enade grupper tolkar alltså att när politiken talar om allmänhetens bästa stärker man de redan dominerande grupperna i samhället och placerar grupper som kvinnor eller utlandsfödda i ett fack som avvikande. Grupperna anser dock att det är viktigt att notera sociala ojämlikheter och maktstrukturer i den politiska diskussionen för att kunna nå jämställdhet, och vad denna jämställdhet innebär skiljer sig mellan grupperna beroende på vilket förtryck de är utsatta för.⁸² För att en kommunikativ demokrati ska vara fungerande menar Iris Marion Young att man bör dra nytta av social gruppdifferentiering, särskilt när den är strukturellt baserad, och se den som en resurs för politiken. En demokratisk process blir inte inkluderande genom att formellt möta alla potentiellt berörda individer på samma sätt, utan genom att politiker och planerare i olika möten skapar relationer och låter dessa individer positionera sina förutsättningar, erfarenheter, möjligheter och kunskaper i samhället.⁸³ Individernas ställningstagande bör aldrig uppfattas eller antas som synonym med en grupproll eller tillhörighet då människor bara kan vara representanter för sin egen erfarenhet. När individen reduceras till grupper och dess tillhörigheter fråntas individen sina erfarenheter och antas tillhöra samma uppsättning attribut som gruppen sägs ha, och gruppens identitet väger mer än individens.⁸⁴

2.3.4. Grader av medborgarmakt

I artikeln A Ladder of Participation från 1969 presenterar Sherry Arnstein en stegmodell med åtta delar över makt och maktlöshet hos medborgare där varje steg motsvarar graden av medborgarmakt över slutprodukten. I den verkliga världen av människor och program kan det finnas över 150 steg med mindre skarpa och "rena" distinktioner bland dem. Dessutom kan vissa av de egenskaper som används för att illustrera var och en av de åtta typerna vara tillämpliga på andra stegpinnar. Beroende på deras motiv, kan makthavare anställa människor med sämre socioekonomiska förutsättningar att tillfälligt tillkalla dem, för att lugna dem, eller för att använda de som inte har särskilda kunskaper och insikter. De åtta stegen, som i min studie är begrepp jag kommer att förhålla mig till och granska empirin utifrån är:

1. **Manipulation** - En form av icke-deltagande. Endast en illusion om deltagande. Makthavarna kan starta diskussionsgrupper och liknande för att kunna påvisa att gräsrotsrörelser är inkluderade och därmed skydda sig från kritik.
2. **Terapi** - En form av icke-deltagande. Arnstein menar att detta möjligtvis kan vara gruppen längst ned i samhället då vissa socialarbetare, psykiatriker och hälsoexperter anser att maktlöshet är synonymt med psykisk ohälsa och slussar ihop deltagarna till grupper och terapi istället för att starta utredningar och gå till botten med problemet.

⁸² Young, *Inclusion and democracy*, s. 81

⁸³ Ibid, s. 83

⁸⁴ Ibid, s. 87

3. **Information** - Ett symboliskt deltagande. Medborgarna tillåts en röst men det finns ingen försäkran om att den når fram då inget forum för samtal eller respons finns. Dialogen sker via envägskommunikation i form av media, tidningar, affischering där ingen respons förväntas.
4. **Konsultation** - Ett symboliskt deltagande. Medborgaren tillåts en röst och det är en större chans att den når fram. Medborgarens inflytande mäts i hur många som deltar på möten, diskussioner och svarar på enkäter. Det är det första steget mot medborgarmakt, men Arnstein anser dock att det fortfarande bara är en kuliss då makthavarna har kontrollen.
5. **Förlikning**- En högre nivå av symboliskt deltagande. Den deltagande medborgaren börjar få inflytande och möjlighet att ge råd vid samråd och workshops men makthavaren har rätt att bedöma legitimiteten eller genomförbarhet.
6. **Partnerskap** - En form av medborgarmakt. Ger medborgaren möjlighet att förhandla och engagera sig i kompromisser med traditionella maktinstitutioner. Makten delas mellan medborgare och makthavare genom gemensamma kommittéer som styrelser. Makten ges dock ej till medborgaren, den tas på eget initiativ.
7. **Delegerad makt** - En högre form av medborgarmakt där medborgaren börjar få en mer dominant roll i förhandlingar. Medborgare innehar en klar majoritet av platserna i kommittéer med delegerade befogenheter att fatta beslut. Allmänheten har nu befogenhet att säkerställa ansvars av programmet till dem.
8. **Medborgarmakt** - Optimal medborgarmakt. Invånarna hanterar hela jobbet för planering och beslutsfattande av ett program eller projekt, exempelvis i form av samhällsägda skolor, svart makt, grannskapsmakt.⁸⁵

Stegen kan användas för att beskriva nivån på allmänhetens deltagande som tydligt visar skillnaden mellan optimal delaktighet samt något som kan tyckas vara allmänhetens deltagande, men som faktiskt inte är mer än en maskerad.

⁸⁵ Arnstein, Sherry. *A Ladder of Citizen Participation*, 1969, I *The city reader*, LeGates, Richard T. & Stout, Frederic (red.), 5th ed., Routledge, London, 2010

3. Metod

I detta kapitel presenteras vilka metoder och material studien bygger på samt en redogörelse för hur processen gått till rent praktiskt, vilka empiriska data som samlats in och en reflektion kring forskarens roll och inflytande över metod och material. För att nå information som kan besvara mitt syfte och mina frågeställningar har jag använt en abduktiv analysstrategi av kvalitativ art för arbete med och analys av intervjumaterial, artiklar, litteratur och dokument som är av relevans för ämnet. Det för att kunna koppla samman forskningsfrågor med teoretiska utgångspunkter och empiriskt material på ett systematiskt och strukturerat sätt.⁸⁶ Kvantitativ metod tenderar att undertrycka kvinnors röster genom att reducera dem till statistik. Därför är användningen av kvalitativ metod är mer förenlig med feministisk forskning, då kvinnan går från objekt till subjekt i studien.⁸⁷

3.1 Intervjuer

För att få en uppfattning av vad olika medborgare har för synsätt och inställning till förändringarna i sin stadsdel har intervjuer valts som en metod. Båda informanterna bor i Husby och har gjort det under olika lång tid och har valts ut med anledning av deras bostadsort. Vad uppsatsens syfte och frågeställningarna söker svar på är komplext och innehåller många bakomliggande orsaker. Därför har ett kvalitativt förhållningssätt används i intervjuerna för att tillämpa ett tolkande vetenskapsideal,⁸⁸ vilket ger en djupare förståelse för informanternas upplevelser och uppfattningar av ämnet som inte kan förklaras av statistik eller siffror.⁸⁹ I denna undersökning har medborgarnas och makthavarnas perspektiv på processen en central roll, vilket det fanns en stor del sekundärdata att ta del om, men behövde kompletteras med intervjuer med medborgarna för att få en mer nyanserad bild av fenomenet som inte det tillgängliga empiriska materialet i lika hög grad kunde ge. Medborgarna som intervjuas har erfarenheter av området och har på nära håll upplevt hur stadsdelen förändras och i vilken grad politiker och planerare har informerat och tagit kontakt med de boende. Datan samlades in under ett och samma tillfälle med varje informant i en tvärsnittsstudie, då projektet redan är påbörjat.⁹⁰

3.1.1. Urval

För att skapa en överensstämmelse mellan forskningsfrågor och urval gjordes ett målinriktat urval av strategiskt slag där intervjupersonerna valdes ut med anledning av deras könstillhörighet

⁸⁶ Lind. *Vidga vetandet : en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*, s. 115

⁸⁷ Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011, ss. 374-375

⁸⁸ Lind. *Vidga vetandet : en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*, s. 117

⁸⁹ *Ibid*, s. 144

⁹⁰ *Ibid*, s. 123

och bostadsort.⁹¹ För att få kontakt med urvalsramen användes ett snöbollsurval,⁹² där ett inlägg i facebookgruppen och organisationen Streetgäris skrevs, se bilaga 2 i kapitel 7. Genom facebookgruppen fick jag kontakt med två kvinnor som själva var intresserade av studien och passade urvalet, vilket är utgör ett urval av icke-sannorlighetstyp då inte alla enheter i populationen hade möjlighet att väljas ut för studien.⁹³

Den första informanten är 23 år, har bott i Husby sedan fem år tillbaka och studerar. Den andra informanten är 37 år, har bott i Husby sedan nio år tillbaka men är uppvuxen i närområden och studerar även hon. De bor båda i Husby centrum och rör sig dagligen i det offentliga rummet. Intervjuerna handlade om att få en bild av stämningen i Husby centrum, deras upplevelse av det offentliga rummet, deras perspektiv på projektet och vad de anser om dialogen mellan de boende och politiker och planerare. I analyskapitlet kallas informanterna Husbybo 1 och Husbybo 2.

3.1.2. Genomförande

Intervjuformen som har används är semistrukturerad där frågorna är strukturerade men ett stort utrymme för flexibilitet och komplexa svar, vilket ökar chansen för reliabilitet och validitet.⁹⁴

Enligt Tim May är upprättandet av intersubjektiv förståelse grundläggande för att kunna genomföra en intervju. Därför inleddes intervjuerna med att studiens syfte beskrevs, den intervjuade fick veta vad som förväntades av henne i rollen som intervjuperson samt en redogörelse av vad intervjun skulle resultera i.⁹⁵ Intervjuerna genomfördes den 8e och 10e maj 2018 och varade mellan 15-20 minuter. På grund av tidsbrist genomfördes intervjuerna på videosamtal över Skype samt Facebook. I båda fallen användes mobiltelefon för att spela in, med informantens samtycke, som därefter transkriberades.

Strategin för intervjuguiden, se bilaga 1 kapitel 7, grundas i Mays tankar kring fokuserade intervjuer där intervjun ses en process där första steget handlar om att övervinna oro och bygga tillit genom deskriptiva frågor. I detta stadie ställs allmänna strukturerade frågor om ålder och hur länge personen bott i Husby. Nästa stadie är utforskning, vilket är upprättandet av ett gott förhållande. Här ställs frågor om informantens upplevelser av det offentliga rummet, vilka förändringar de vill se i stadsdelen men även en fortsatt användning av deskriptiva frågor, främst kring hur medborgardialogen upplevdes för att koppla till Arnsteins teori och frågeställningen om medborgarmakt. Medborgarnas svar kodades sedan för att kunna tillämpa en komparativ analys. Det tredje stadiet kallar May samarbete där båda parterna vet vad de ska förvänta sig av varandra. Här blir intervjun mer intim och genom anpassade frågor efter informanten kan en ökad validitet nås. Jag operationaliserar alltså mina teoretiska begrepp genom frågor om hur det

⁹¹ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, s. 434

⁹² Ibid, s. 654

⁹³ Ibid, s.650

⁹⁴ Bryman, *Samhällsvetenskapliga metoder*, s. 654

⁹⁵ May, Tim, *Samhällsvetenskaplig forskning*, uppl.2, Studentlitteratur: Lund, 2013, ss. 168-169

upplevs att vistas i Husby centrum, deras bild av vad feministisk stadsplanering är, samt upplevelser av möten, information och medborgarinflytande.⁹⁶

För organisera dataunderlaget från de kvalitativa intervjuerna har svaren kodas, tematiseras och nyckelbegrepp identifierats. Vissa frågor är även direkt kopplade till frågeställningarna.

3.1.3. Validering

Trovärdigheten i den information intervjuerna genererade anses god då informanterna valdes ut med anledning just av deras könstillhörighet och lokal kunskap om Husby. Intervjuerna handlade till stor del om informanternas upplevelser, vilket både kan vara en nackdel och fördel för mig som utomstående då tolkningen oundvikligen grundas i min förståelse för informatörens upplevelse, enligt hermeneutiken.⁹⁷ Utöver resultaten kring individens upplevelser trianguleras datan genom andra oberoende källor för att hitta överensstämmelser mellan svaren och vad de hänvisar till.⁹⁸

3.1.4. Analys

Avsikten med intervjuerna var att få en fördjupad förståelse av medborgarnas åsikter och tankar kring projektet och komplettera bilden media och andra studiers skildring. Då en semistrukturerad intervjuguide användes var det möjligt att tematisera och dra paralleller mellan svaren vilket genererade ett användbart resultat för analysen. Svaren tematiserades dels efter min teoretiska referensram men även syfte och frågeställning, vilket var av stor betydelse för studiens analys.

3.2 Sekundärdata

Utöver intervjuer har även tidigare forskning, dokument, hemsidor litteratur och artiklar studerats för att beskriva medborgardialogens roll i omvandlingen av Husby centrum och hur man valt att planera feministiskt i stadsdelen. Genom en historisk redogörelse av kvinnan i det offentliga rummet och kommunikativ planering i bakgrundskapitlet kan projektet i Husby centrum sättas in i ett historiskt sammanhang, vilket ger en ökad förståelse för fenomenet vidare i analysen. I den empiriska datan finns allt från styrdokument till debattartiklar, vilka tillsammans ger en bild av både den politiska diskursen kring feministisk trygghetsskapande planering men också medborgarnas perspektiv och hur planerare och politiker har resonerat och reflekterat kring processen. Dessa litteraturkällor utgör olika tolkningar av ämnet där inte bara vad de tar upp är intressant, utan även vad de utelämnar. Vid valet av dessa källor togs dess relevans och sanningsenlighet i beaktning, vilket är varför flera oberoende källor som beskriver samma

⁹⁶ May, *Samhällsvetenskaplig forskning*, ss. 172-177

⁹⁷ May, *Samhällsvetenskaplig forskning*, s. 235

⁹⁸ *Ibid*, s. 235 och 273

händelser har valts, för att kunna triangulera datan.⁹⁹ På grund av tidsbrist gjordes inga intervjuer med planerare eller politiker, men genom en studie från Uppsala universitet som genomfört sex kvalitativa intervjuer med aktörerna kunde jag ta del av deras perspektiv ändå. Studien är en masteruppsats i kulturgeografi från 2017 och undersöker hur man genom feministisk planering kan skapa en rättvis stad. Aktörernas svar som presenteras i studien används i min analys och representerar tillsammans med data från tidningsartiklar och andra dokument makthavarnas perspektiv i min analys.

Genom att använda en abduktiv analysstrategi har min studie en relativt tydlig teoretisk utgångspunkt där teorier integreras med empiri, med målet att verka teoriutvecklande.¹⁰⁰

3.3. Kritik av metod och material

Den empiriska datainsamlingen skulle ske genom en tvåstegsstudie med komparativ analys där min empiriska analys skulle utgå ifrån primärdata i form av kvalitativa intervjuer som först genomförs med makthavare och beslutsfattare. Jag kontaktade tidigt i processen och även återkommande Svenska Bostäder men utan svar, vilket gjorde att jag blev tvungen att ändra min metodplan. Jag fann däremot en uppsats publicerad vid Uppsala universitet som undersöker Husby och dess förvandling, varav författaren intervjuat aktörerna under 2017. Jag har därför tagit del av intervjuer med aktörerna fast genom sekundärdata, vilket möjliggjorde en komparativ analys av medborgarnas och makthavarnas synsätt på projektet. Det bästa för min undersökning hade dock varit att själv få kontakt med Svenska bostäder och i slutet av intervjuerna med detta urval ställa frågor kring vilka medborgare som deltagit i dialogen och förhoppningsvis få kontaktuppgifter till dessa. Min önskan var alltså att genom ett snöbollsurval få kontakt med de mest lämpade informanterna.

Undersökningen har en hermeneutisk forskningsansats där mina tolkningar av den empiriska datan oundvikligen grundas i min förståelse för ämnet. Nackdelen med detta kan vara min bristande kunskap om Husby centrum då jag själv inte bor i Husby eller spenderat tid där. En fördel kan dock vara att jag ser på området med en utomstående blick som kan uppfatta inbäddade betydelse en Husbybo kanske inte skulle ha lagt märke till.

Det finns flera begränsningar med att inte mötas ansikte mot ansikte vid intervjuer. En stor del av kommunikationen försvinner när samtalet sker via videolänk. Detta påverkade även inspelningskvaliteten trots att den testades i förväg. Dock så kunde transkribering ske utan större svårigheter, de delar där meningar var svårtolkade ströks för att inte minska undersökningens grad av reliabilitet. En gång under första intervjun bröts nätet i slutet av intervjun och samtalet

⁹⁹ Ibid, s. 273

¹⁰⁰ Lind. *Vidga vetandet : en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning*, s. 97

stannade av under några sekunder, vilket påverkade flödet negativt och möjligtvis skapade ett bortfall i vad som sades av informanten under dessa sekunder. Utöver detta är även videosamtal inte den mest lämpade metoden då kroppsspråk och en möjlighet att intervjua medborgarna i sitt bostadsområde och gärna hem hade kunnat öppna upp för spontana samtal och ämnen vilket hade gett ett annat djup till min empiri. Fler informanter och andra former av datainsamlingar, som enkätintervjuer i Husby centrum eller observationer av det, hade bidragit till en mer neutraliserad bild av området och medborgarnas erfarenheter och åsikter. Dock så fanns mycket sekundärdata om framförallt området redan så bristen på insamlad primärdata har troligtvis inte påverkat undersökningen avsevärt, även om det hade varit att föredra.

4. Analys

Första delen av kapitlet är en presentation av Husby och områdets socioekonomiska problematik som ligger till bakgrund för projektet Praxagora, som redogörs för därefter. Sedan presenteras i indelade avsnitt det empiriska materialet som löpande analyseras utifrån det teoretiska ramverk som presenteras i kapitel två. I slutet av avsnitten följer en diskussion med egna reflektioner kring empiri och teori. Det empiriska materialet är insamlat dels från rapporter, nyhets- och debattartiklar, publicerade uppsatser och intervjuer med boende i Husby.

4.1. Husby

Husby är en stadsdel i västra Stockholms och är ett av stadens miljonprogramsområden som byggdes under 1970-talet. Området har varit bebott sedan vikingatiden och användes fram till 1965 av militären som övningsfält.¹⁰¹ År 1969 antogs generalplanen för Norra Järvafältet där tre områden planerades - Kista, Husby och Akalla, varav Husby var först ut. Nästan 5000 lägenheter byggdes och ett huvudstråk genom området drogs där servicefunktioner, butikslokaler, fritidsgård, hälsovård med mera anlades. Hyresgästerna flyttade in redan året efter byggstart och fyra år senare stod området klart, utöver tunnelbanestationen som invigdes 1977. Stadsdelen är strikt funktions- och trafikseparerad. Svenska Bostäder byggde över hälften av bostäderna som nästan uteslutande består av monotona lägenhetshus, de flesta fem våningar höga och försedda med loftgångar.¹⁰² Inte långt efter att Husby stod klart hade bostadsbristen i huvudstaden byggts bort och många lägenheter lämnades tomma.¹⁰³ Invånare som hade råd lämnade stadsdelen och kvar lämnades socioekonomiskt svaga grupper, till stor del av invandrabakgrund eller de som befann sig i socialt utanförskap.¹⁰⁴ Sedan Husby centrum byggdes för snart 40 år sedan har inga större förändringar gjorts, centrummiljön är nedsliten och hyreshusen i stort behov av renovering. Missnöje över bostadssituationen har under åren lett till protestaktioner i form av demonstration och fördröjda hyresinbetalningar.¹⁰⁵

Idag bor omkring 12.000 personer i stadsdelen varan 60 % är utlandsfödda och 86 % har en utländsk bakgrund. Här finns bland annat ett äventyrsbad, idrottshall, bibliotek, och delar av Kista stadsdelsförvaltning. Det finns två låg- och mellanstadieskolor, ett högstadium och en folkhögskola. Här finns även matvarubutiker, ett apotek, ett ålderdomshem samt Husbykyrkan.¹⁰⁶

¹⁰¹ Stockholms Kooperativa Bostadsrättsförening, *Husby*, hämtad 180426

¹⁰² White Architects. *Tusentals idéer för ett ännu bättre Husby*, Järvadialogen, 2009

¹⁰³ Svenska Bostäder, *Husby-Akalla*, hämtad 180426

¹⁰⁴ The Wayback Machine, *Segregation och det offentliga rummet: Folkhem – Miljonprogram - Problemförorter*, Arkiverad 1100811. s. 5

¹⁰⁵ Lund, Lina. *Männen får maka på sig*, Dagens nyheter, 2015

¹⁰⁶ Wikipedia. *Husby*, hämtad 180426



Karta över Husby.¹⁰⁷

Husby är ett segregerat område med en historia av marginalisering och hög kriminalitet. 19 maj 2013 bröt upplopp ut när ungdomar tände eld på minst 100 fordon, vandaliserade Husby centrum och tände eld på ett garage så ett bostadshus fick evakueras. Upploppen pågick under fem dygn och spred sig till andra stadsdelar och städer.¹⁰⁸ I efterhand har orsakerna till upploppen förklarats genom rådande segregationsmönster. Inkomstjämligheten i området började öka och redan för 30 år sedan. Arbetsmarknaden har förändrats och det finns en etableringsproblematik in i arbetslivet och många försörjer sig via bidrag vilket leder till att områden som Husby isoleras från resten av samhället och vissa delar av befolkningen inte längre känner sig efterfrågade och behövda. Maktlösa människor kände alltså ett behov av att utmana myndigheter och uppleva en form av makt i det etablerade samhället.¹⁰⁹ Upploppen har upphört men Husby har inte lyckats

¹⁰⁷ Google Maps, Husby, hämtad 180523

¹⁰⁸ P1 Morgon, *Stenkastningen och bilbränderna sprider sig*, Sveriges Radio, 2013

¹⁰⁹ Östman, Karin. *Frågor och svar om upploppen i förorten*, Aftonbladet Nyheter, 2013

återhämta sig. År 2015 klassade polisen Husby som ett 'särskilt utsatt område', vilket definieras som ett område som "kännetecknas av en social problematik och kriminell närvaro som lett till en utbredd obenägenhet att delta i rättsprocessen och svårigheter för polisen att fullgöra sitt uppdrag. Läget anses vara akut."¹¹⁰ Under de senaste åren har Husby inte bara fått uppmärksamhet för att många lever i fattigdom och kriminalitet utan även för att inte vara tryggt för kvinnor att leva, besöka och arbeta där.

Kvinnorna i Husby menar att stadsdelen är sliten, otrygg och dominerad av män och en berättar "När jag har gått ensam så har det hänt att killarna spottat bredvid mig och så har de kallat mig hora. Om jag kommer hem från jobbet på kvällen ringer jag pappa som får hämta mig vid tunnelbanan. Då vågar inte killarna göra något."¹¹¹ Kvinnorna känner att de inte längre kan röra sig fritt utan att ta emot hat och hot från ungdomar. Framför allt unga män skapar en hotfull stämning och sprider elaka rykten om kvinnorna i området.¹¹² Nästan bara män vistas i det offentliga rummet och det har även beskrivits som en gatuhierarki där the male gaze vakar över torget.¹¹³ Nu vill även kvinnorna kunna umgås på torget och efterfrågar aktiviteter och platser där de kan känna sig välkomna och trygga.

4.2. Ett nytt Husby centrum

Flera politiska incitament ligger bakom projektet att omvandla Husby centrum. 2007 enades alla politiska partier i Stockholm för inrättandet av Järvalyftet, vilket har konkretiserats genom Vision Järva 2030. Målsättningen för Vision Järva 2030 är "att genom samverkan skapa en positiv social och ekonomisk utveckling som gör Järva till ett område dit många vill flytta och stanna kvar och till en tillväxtmotor för hela Stockholm" vilket avgränsas genom fyra huvudområden, där Bra boende och mer varierad stadsmiljö samt Trygghet i vardagen ingår.¹¹⁴ I Stockholms stads Vision 2040 - Ett Stockholm för alla, finns en stark betoning på medborgardialog där man vill att medborgarna ska vara med och påverka stadens utveckling. Svenska bostäder fick uppdraget från Stockholm stad att rusta upp centrum och såg möjligheten att vända den negativa utvecklingen i stadsdelen och istället skapa en plats där boende och handlare känner sig trygga.

Idén till projektet föddes när Svenska Bostäder tillsammans med en grupp kvinnor från Husby diskuterade hur en trygg stadsdel skulle kunna vara. De enades om att feministisk stadsplanering skulle kunna vara det rätta verktyget och projektet påbörjades officiellt 2015 med hjälp av forskare från KTH. Tillsammans kartlades vad som är manliga och kvinnliga platser i centrum,

¹¹⁰ Mannheimer, Edgar. *Sveriges utsatta områden*, SVT Nyheter, 2017

¹¹¹ Lund. *Männen får maka på sig*

¹¹² Dagli, Zeliha. *Därför lämnar jag Husby*, Expressen debatt, 2017

¹¹³ Westerlund, Hanna. *Nya Husby centrum ska byggas för kvinnor*, Stockholms fria, 2015

¹¹⁴ Stockholm Stad. *Vision Järva 2030 på väg*, 2012

hur könsfördelningen var bland det lokala näringslivet samt vilka platser som upplevs otrygga. Planerade åtgärder för att motverka otryggheten är bland annat att flytta verksamheter, modernisera och fräscha upp lokaler och skapa mötesplatser. Svenska bostäders förhoppning är att dessa omvandlingar i kombination med en bred dialog med de boende ska öka kvinnors säkerhet och tillgänglighet till det offentliga rummet.¹¹⁵ Projektet ämnar dessutom att öka gatubelysning, skapa mer öppna ytor, lekplatser, färgsättning och insatser för att locka fler kvinnliga näringsidkare till centrum.¹¹⁶ I Stockholm stads övergripande plan syftar man till att omvandla Husby centrum genom att skapa en livliga offentliga miljöer, prioritera förändringar som på bästa sätt utnyttjar markanvändning, minska trafikens miljöpåverkan och planera för bostäder som lockar olika typer av människor. Då Husby är ett av Stockholms mest överbefolkade och otrygga områden syftar planförslaget till att göra den offentliga miljön mer trygg och tillgänglig.¹¹⁷

I skrivande stund är projektet fortfarande i byggnadsfas och det kan vara svårt att urskilja vad resultatet kommer att bli. Nyligen flyttades ett kafé där det flest var män som fikade och butikerna byter platser.¹¹⁸ Husbybo 2 sade hon att det redan känns fräschare och att omlokaliseringen av butiker i centrum bidrar till en mer öppen och mysig känsla.¹¹⁹ I ett möte med invånarna kom det fram att det finns önskemål på en bemannad toalett och en trafikskola riktad mot kvinnor i centrum, vilket Svenska bostäder arbetar med att inkludera i planerna.¹²⁰ Upprustningen ska vara klar 2020.¹²¹

Hur Svenska bostäder väljer att utforma projekt Praxagora ingår i både en traditionell och modern syn på feministisk geografi då de både granskar hur män och kvinnor rör sig på platsen men även vilka platser som är könskodade. Det verkar som de både vill ändra på traditionellt otrygga faktorer som belysning men även förändra rörelsemönster. Det kan tolkas på två sätt; att planeringen utgår från kvinnors erfarenheter av otrygghet och tar bort dessa element ur stadsrummet, men även att bilden av kvinnan som en grupp med speciella egenskaper som behöver skyddas reproduceras. Att öka belysningen och flytta ett kafé för kvinnornas skull kan alltså sända ut signalen att kvinnan inte kan röra sig fritt utan dessa förändringar, vilket stärker den patriarkala normen där mannen fortfarande kontrollerar det offentliga rummet.

¹¹⁵ Svenska Bostäder. *I Husby är kvinnorna i centrum*, 2015

¹¹⁶ TT. *Feminism ska bygga jämställd stadsbild*

¹¹⁷ White Architects - Järvadialogen, *Tusentals idéer för ett ännu bättre Husby*, 2009

¹¹⁸ TT. *Feminism ska bygga jämställd stadsbild*, Svenska Dagbladet, 2017

¹¹⁹ Intervju, *Husbybo 1*, 18-05-08

¹²⁰ Sjöqvist, Erica. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen, 2017, s. 30

¹²¹ Westerlund. *Nya Husby centrum ska byggas för kvinnor*

4.5. Visionen om ett jämställt offentligt rum

“Det handlar ju egentligen om att skapa ett offentligt rum där alla är trygga. Men eftersom det finns en manlig dominans i flera delar av Stockholm måste vi utgå från kvinnor och deras synpunkter. I ett demokratiskt samhälle ska det offentliga rummet ägas av alla” - Ann-Margarethe Livh, Stockholms bostadsborgarråd, 2017.¹²²

Enligt McDowell så har rum, plats och natur en inblandning i det könsuppdelade samhället. För att skapa en jämställd plats måste könsstrukturerna inom dessa identifieras för att inte upprepa förtryckande utformning. Esme Güler, aktiv i S-kvinnor och husbybo, menar att det första steget är att låta kvinnorna ta plats i det offentliga rummet och aktivera dem. Hon föreslår att typiska manliga institutioner kan förvandlas till aktivitetshus där kvinnor exempelvis kan få hjälp med att ta körkort och övervinna cementerade värderingar.¹²³ Hon menar att olika grupper av män har tagit över vissa platser i centrum och när man kommer dit är det som att äntra deras hem.¹²⁴ Enligt Jalakas och Larsson kan det vara viktigare att belysa hierarkierna som skapar skillnaderna i det offentliga rummet än skillnaderna i sig. I Husby finns en tydlig mansdominans och Helen Larsson på Svenska bostäder beskriver en gatumaktordning där nästan bara män vistas i det offentliga. Kvinnor har uppgett att miljön inte upplevs trygg och därför skyndar man sig snabbt över torg och gångstråk. Vid tunnelbaneuppgången kände sig kvinnor synnerligen övervakade, då många män satt på kafét intill vilket skapade en social kontroll över platsen.¹²⁵ Idag är kafét omplacerat och husbybo 1 anser att det känns bättre att gå förbi platsen och att det är mer livligt och folk i rörelse trots att torget i princip är en byggarbetsplats.¹²⁶ En planerare säger att omplaceringen gör det möjligt för människor att röra sig i större utsträckning och skapar en mer välkomnande och trygg plats.¹²⁷

Även om flytten av kafét var en handling som syftar till att begränsa männens utrymme så är inte syftet att män ska känna sig åsidosatta utan målet är snarare göra plats för kvinnorna och flytta ut kvinnors arbete från hemmen till det offentliga rummet.¹²⁸ Det kan relateras till vad Jalakas och Larsson kallar distinktionen mellan privat och offentligt då den privata sfären i Husby tillhört kvinnorna och den offentliga männen. Vidare har det privata kopplats ihop med en föråldrad bild av vilka uppgifter som anses kvinnliga och det offentliga har kopplats ihop med produktion av kapital och makt, vilket traditionellt anses vara manligt. Bryts inte dessa strukturer upp reproduceras de vidare. Vilket är varför kärnan inom feministisk geografi är upplösningen av

¹²² TT, Feminism ska bygga jämställd stadsbild, Svenska Dagbladet, 2017

¹²³ Ibid

¹²⁴ Ibid

¹²⁵ Westerlund. *Nya Husby centrum ska byggas för kvinnor*

¹²⁶ Intervju, *Husbybo 1*, 18-05-08

¹²⁷ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 23

¹²⁸ Westerlund. *Nya Husby centrum ska byggas för kvinnor*

denna dikotomi. Istället för en antingen eller-situation som i Husby där könen har uppdelade sfärer, bör produktion och reproduktion ses som två ytterligheter på en skala utan klara gränser. Genom att låta dessa skalor vara kontinuerliga värderas varje position på skalan likvärdigt. De menar att när detta synsätt genomsyrar planeringen prioriteras inte vissa platser på bekostnad av andra. Genom att flytta ut kvinnornas arbeten i det offentliga rummet och omfördela tidigare manskodade platser närmar sig projektet en mer kontinuerlig skala.

Husbybo 2 har vuxit upp i området och säger att det tidigare inte var lika mansdominerat i förorterna som idag. Hon tror att projektet är ett steg i rätt riktning men är osäker på om det faktiskt kommer att skapa ett tryggare centrum. Hon känner snarare att det handlar om större frågor än bara feministisk stadsplanering och främst attityder, vilket hon anser kommer ta lång tid att förändra.¹²⁹ Även Güler gillar tanken med feministisk stadsplanering men anser att den måste anpassas mer för att lämpa sig för ortens förutsättningar, vilket innebär mer förändringar än bättre belysning och öppna ytor.¹³⁰ Även c-politikern Banar Sabet, som var med i starten av projektet, anser att Svenska bostäder inte har ifrågasatt dessa strukturer när man planerat.¹³¹ Projektet har upplevts lite som en symbolhandling, menar Husbybo 2 och säger “det är lite som ett plåster på ett sår istället för att ta tag i dom riktiga problemen som finns häromkring” och säger att hon ser så mycket behov, men att det händer lite och långsamt¹³² “Att människor ska vara trygga där de bor är givet och inte särskilt innovativt.” skrev Sabet tidigare i år, och menar det fanns höga förväntningar i början av projektet som inte blev uppfyllda. Hon menar att stadsplaneringen hade kunnat visa att Husbyborna ägde sina utmaningar och att segregationen hade kunnat brytas av det arbetet, istället för att bli en politisk sakfråga.¹³³ Husbybo 2 instämmer och menar att det finns en ovilja inom politiken att verkligen vilja förändra från grunden.¹³⁴ Bostads- och demokratirådet Ann-Margarethe Livh anser att projektet inte är en symbolhandling utan snarare något högst konkret. Enligt Livh arbetar man med både kortsiktiga och långsiktiga åtgärder för att komma tillrätta med områdets upplevda otrygghet.

Utöver fysiska åtgärder vill man även attrahera kvinnliga entreprenörer och hon menar att arbetet inte slutar förrän alla kvinnor i Husby känner sig trygga.¹³⁵ Just kvinnliga företagare är något som både Husbybo 1 och 2 anser skulle kunna ändra mansdominansen i centrum och ge verklig förändring.¹³⁶ Jalakas och Larsson menar att så länge reproduktionen är underordnad produktionen kan inte sysslor delas lika mellan könen och jämställdhet uppnås, vilket är varför reproduktionens sysslor måste uppvärderas. Men fram tills att dikotomin mellan reproduktion

¹²⁹ Intervju, *Husbybo 2*, 18-05-10

¹³⁰ TT, *Feminism ska bygga jämställd stadsbild*

¹³¹ Sabet, Banar. *Feministisk stadsplanering är mer än en politisk vision*, Dagens Samhälle, 2018

¹³² Intervju, *Husbybo 2*, 18-05-10

¹³³ Sabet *Feministisk stadsplanering är mer än en politisk vision*

¹³⁴ Intervju, *Husbybo 2*, 18-05-10

¹³⁵ Livh, Ann-Margarethe. *Feministisk stadsplanering är inte en symbolhandling*, Dagens Samhälle, 2018

¹³⁶ Intervju, *Husbybo 1*, 18-05-08 & *Husbybo 2*, 18-05-10

och produktion betraktas likvärdigt kan främjandet av kvinnlig närvaro i det lokala näringsliv vara ett sätt att skapa en mer jämställd offentlig sfär. Som McDowell redogör för har den reproducerande normen att hemmet är kvinnans sfär gett ett tydligt avtryck på städerna, vilket bör utmanas vid aspirerande av ett jämställt stadsrum. Just attraherandet av kvinnliga näringsidkare har dock visat sig svårt. Enligt Nurcan Gültekin från Svenska bostäder är det projektets största utmaning då det kräver en god förmåga att välja ut verksamheter som verkligen fungerar här. Fler kvinnliga företagare i centrum och insatser som resulterar i jobb är högt efterfrågat bland kvinnorna som deltagit i dialogen. Just därför menar Gültekin att detta är den svåraste utmaningen i projektet. Fysiska åtgärder som att flytta på kafét och planera för ökad belysning och en offentlig toalett har däremot stött på mindre komplikationer.¹³⁷

Husbyborna är generellt positiva till projektet och det finns en förhoppning om att detta kan skapa ett bättre stadsrum, men det verkar finnas en underliggande besvikelse över att inte mer fokus är på att förändra de rådande strukturerna. Feministisk stadsplanering verkar vara en metod för att lindra det rådande samhällsklimatet och påverka de mest akuta problemen och att arbetat med att förändra mandominansen och attityder är någon annans ansvar. Till viss del är Svenska bostäder medvetna om detta då de försöker skapa ett jämställt näringsliv i centrum men det är även den bit de upplever sig ha svårast att genomföra. Vad feministisk stadsplanering då egentligen innebär är svårt att besvara då det verkar finnas två skikt, ett där ytliga parametrar omarbetas och ett där strukturer uppmärksammas, kritiseras och bearbetas. Praxagora har skapat insatser för att förändra båda men har haft mer framgång med de fysiska förändringarna än de strukturella.

4.6. Medborgardialog i omvandlingen av Husby centrum

I Svenska bostäders kommunikationspolicy redovisas hur deras kommunikationsarbete ska stärka företagets varumärke. De redogör för hur de ska “vara öppna, tjänstvilliga och ärliga i kontakter med våra intressenter erbjuda målgruppsanpassad information i ett flertal kanaler [samt]“planera och samordna kommunikationsinsatser för största möjliga effekt”.¹³⁸ I arbetet med Husby centrum har dialogen bland annat bestått av en kvinnlig referensgrupp, enkäter, informationsträffar och informationsblad till hyresgästerna.

4.6.1. Lokal kunskap - prioriterad eller inte?

Tal Berman lyfter vikten av lokal kunskap i planeringsprocessen och när projektet var i uppstartsfas beskrev Svenska bostäder hur medborgarna skulle ha en viktig roll i utvecklande av staden. För att kunna skapa ett centrum där de boende skulle trivas och känna sig trygga menade de att det kändes naturligt att fråga de boende då de är de riktiga experterna. Enligt Berman ger

¹³⁷ Chamy, Christy. *Feministisk stadsplanering ska hjälpa kvinnor röra sig fritt*, P4 Stockholm, 2018

¹³⁸ Svenska bostäder, *Kommunikationspolicy*, hämtad 18-05-18

detta en bättre förståelse för de verkliga rumsliga behoven vilket möjliggör en planering som verkar för så många som möjligt av allmänheten. Flera av medborgarna i dialogen var kritiska till om projektet har lyckats delegera inflytande och makt till marginaliserade medborgare i området, och ifrågasätter om det därmed faktiskt kan kallas för ett feministiskt projekt.¹³⁹ Planerare håller med och säger att det har varit en utmaning att göra dialogen mer mångfasetterad. En medborgare ansåg att planerarna borde ha tagit ett större ansvar i sitt arbete med inkludering. Hon menade att de måste hitta nya tillvägagångssätt att nå unga personer, exempelvis via digitala verktyg, och att de som direkt påverkas och har erfarenheter av problemen måste få en större konsulterande roll.¹⁴⁰

Berman presenterar två huvudmetoder inom offentligt deltagande, där det ena styrs och manipuleras av myndigheter genom toppstyrning. Det bygger på ensidiga metoder som enkäter, offentliga utfrågningar och fokusgrupper. Det andra grundas på inflytandet av ideella organisationer och gräsrotsrörelser som underifrån skapar samarbetsdialoger mellan lokala samhällen och aktivister. Då idén till omvandlingen av Husby centrum genom feministisk stadsplanering föddes i samtal med kvinnor i stadsdelen, och en stor del av Svenska bostäders marknadsföring av projektet byggt på vikten av medborgarnas åsikter, kan det tolkas som att dialogen tillhör den andra huvudmetoden. Stockholm stad har även bjudit in till informationsträffar där medborgarna fått möjlighet att bidra med kunskap och idéer.¹⁴¹ Projektet skulle även kunna ingå i den första metodramen då kritik har framförts kring vilka som fick ta del av dialogen. De yngre och äldre kvinnorna i området inte valde att delta då de inte kände sig sedda eller lyssnade på. Under de fem träffarna Svenska bostäder utförde så upplevde KTH-doktoranden Maria Ärlamo personerna i maktpositioner dominerade samtalen och lämnade inget utrymme för medborgarna att framföra sina åsikter.¹⁴² Medborgare sa att ju mer information de fick från planerarna ju svårare var det att uttrycka sina egna åsikter.¹⁴³ För att kunna uppnå en gemensam plattform där både invånarna och planerarna kan delta anser Berman att en ökad förståelse för de båda kunskapsystemen krävs. Planerarna måste ha respekt för den lokala kunskapen och invånarna ska ges information av vad som förväntas av deras roll som informanter och vad planerarnas syfte är. Medborgaren menar att dialogen fick kvinnorna att känna att deras visioner låg utanför projektets ramar och att hon kände sig obekvämt att yttra sina tankar på grund av rädsla att bli avfärdad.¹⁴⁴ När ett ensidigt tillvägagångssätt sker menar Berman att endast ytliga aspekter av den lokala kunskapen synliggörs, vilket dessutom minskar avståndet mellan allmänheten och planerarna och skapa en misstro gentemot planerarna. Efter att workshopträffarna med kvinnorna var genomförda medger planerarna att kvinnornas utrymme

¹³⁹ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 24

¹⁴⁰ *Ibid*, s. 29

¹⁴¹ Stockholm Stad, *Informationsträff inför upprustningen av Husby torg och platser*, 2018

¹⁴² Chamy, Christy. *KTH-forskare kritisk: Kvinnorna i Husby utan inflytande*, P4 Stockholm, 2018

¹⁴³ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 33

¹⁴⁴ *Ibid*, s. 33

påverkades negativt av vilka som talade och hur. Språket har en avgörande roll och planerarna och akademikerna gick in i samtalen väldigt pålästa om feministisk geografi och teoretiska perspektiv på projektet, vilket skapade en ojämn maktbalans. För att planerarna ska kunna hantera formella möten på ett professionellt sätt krävs att hen kan vara tyst vid rätt lägen, är lyhörd och förklarar väl. Han menar att planering till 75 % är ren diplomati och när det glöms bort, vilket kvinnorna i dialogen syftar till, finns risken att det kommunikativa värdet går förlorat.

Hur kan ett projekt vara feministiskt när det inte inkluderar marginaliserade grupper frågade sig en medborgare. Att nå kvinnorna i området och lyfta fram deras röster tycks vara något Svenska bostäder och Stockholm stad betonat från projektets start fram tills idag, men när både de och kvinnorna reflekterar över dialogen tycks det inte lika inkluderande som man påstått sig vara. Projektet har beskrivits i stora ord som indikerat på att nu tar man medborgarna på allvar och faktiskt ska bygga om för de som behöver det. När det inte görs på samma banbrytande sätt i praktiken lämnar det medborgarna utan vad de blivit lovade och en fortsatt känsla av maktlöshet. Marginaliserade och socioekonomiskt svaga samhällsgrupper har inte haft en naturlig plats i planprocessen tidigare. Praxagora pekade på att detta kunde vara en ny typ av planering där dessa grupper får ta plats och ses som experter. Det kan tyckas extra oturligt att just Husbyborna, varav många sedan länge slutat hoppats på att saker ska förändras och politiker ska lyssna, blir lovade inflytande och återigen blir besvikna. Hurvuide ett projekt är feministiskt finns ingen definition av, utöver att det ska syfta till att verka för inkludering och jämställdhet, men då medborgardialogen har varit en central del i planeringsprocessens avsikter kan det tolkas som genomförandet inte verkar feministiskt men utkomsten verkar för en mer feministisk stadsbild.

4.6.2. Planerarens roll

Forester beskriver hur all planering innebär någon form av maktspel vilket planeraren måste vara medveten om. Han menar att värdefri planering inte existerar och att planerarna kan välja vilken roll de vill anta i mötet med medborgare och aktörer. Planerarnas roller i Praxagora går att relatera till Foresters strategier för medling och förmedling. Då man tidigt i processen träffade medborgarna och lyssnade på deras tankar utfördes en *aktiv och intresserad medling* där planeraren inte är neutral i frågan utan snarare bygger upp tillit mellan planeraren och invånarna. Flera medarbetare på Svenska bostäder som arbetar med projektet har uttryckt sitt intresse och engagemang för ämnet, både på ett personligt och yrkesmässigt plan. Gültekin menar att hennes största utmaning är att få ett jämställt offentligt rum i Husby och att de är på rätt väg.¹⁴⁵ Vanligtvis hotar aktörens intresse för ämnet oberoendet i en medlande roll men enligt strategin om aktiv och intresserad medling kan detta istället ses som en styrka. Som tidigare nämnt så har dock de makthavande parterna som Svenska bostäder och forskare som deltagit tenderat att ta

¹⁴⁵ Svenska bostäder, *Möt våra medarbetare* - Nurkan Gültekin, hämtad 18-05-18

över dialogen med medborgarna. Huruvida dialogen lämnade utrymme till deltagarna ifrågasätts av medborgare som menar att det fanns en motsättning i vad Svenska bostäder menade med feministisk planering och hur planeringsprocessen var utformad.¹⁴⁶ Alla planeringsprocesser bör sträva efter att ge medborgarna inflytande, framförallt ett feministiskt sådant. Processen borde ha genererat ett ömsesidigt kunskapsutbyte, men kvinnorna i Husby fick ingenting tillbaka för deras tid och energi.¹⁴⁷ Planerarna uppger att det uppstod spänningar under samtalen då medborgarna krav och önskemål inte passade projektets utformning.¹⁴⁸ Det kan tolkas som planerarna under processens gång närmat sig Foresters strategi *Fakta! Reglerna!* där planeraren tar en roll som tillsynsmyndighet eller byråkrat och utgår från tekniska krav när hen gör sina bedömningar. Planerarna bestämde vad som är rätt skydd för området, vilket de sedan rekommenderade till planeringsnämnden. Dialogen upplevdes förtryckande då kvinnorna befinner sig i en beroendeställning till Svenska bostäders, för när allt kommer omkring var det inte bara en medborgardialog utan även ett samtal mellan hyresgäster och hyresvärd.¹⁴⁹

Utifrån detta kan planerarnas roll i Praxagora tolkas som skiftande och bitvis otydlig. Som Forester menar kan planeraren behöva skilja på att vara expert och sätta press men också kunna lyssna och skapa en inkluderande process. I Husby har planeraren tenderat att ta över vilket kan påverka medborgardialogen på flera sätt. De boende blev inbjudna till workshops av anledning att deras erfarenheter och synpunkter skulle utgöra en central roll i planeringen. Att de sedan i samtalen befinner sig i en förtryckande position och upplever att deras tankar inte spelar någon roll och skapar en motsägelsefull bild av den inkluderande dialog Svenska bostäder presenterat.

4.6.3. Vem har möjlighet att påverka?

Young menar att legitimiteten i ett demokratiskt beslut beror på till vilken grad de som berörs av planerna har haft möjlighet att påverka utgången och frågan är om alla husbybor har haft möjlighet att ta del av processen? Enligt Husbybo 1 har Svenska bostäder skickat ut information om att man just nu bygger om till sina hyresgäster i samband med informationsblad som delas ut en gång i kvartalet. Hon minns dock ingen information om att det är just feministisk stadsplanering som tillämpas. Uppfattningen hon fick av informationen var att planerna i princip var färdiga och att det inte fanns några tydliga uppgifter till kontaktpersoner inom projektet.¹⁵⁰ Då en kommunikativ demokratimodell kretsar kring samtalet och kommunikationens roll menar Young att medborgarna måste ges de verktyg de behöver för att kunna bli aktiva och bidra till den offentliga diskussionen. Husbybo 1 upplever att det ligger ett stort ansvar på individens initiativförmåga om rösten ska bli hörd. Enligt henne har individen en liten chans att påverka och

¹⁴⁶ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 26

¹⁴⁷ *Ibid*, s. 32

¹⁴⁸ *Ibid*, s. 26

¹⁴⁹ *Ibid*, s. 28

¹⁵⁰ Intervju, Husbybo 1, 18-05-08

menar att du måste tillhöra en organisation eller nätverk för ha inverkan på planeringen.¹⁵¹ Detta kan relateras till Youngs tankar om att medborgarna antingen kan organisera sig i intressegrupper eller i rationella politiska diskussioner för att få inflytande. Både Husbybo 1 och 2 menar att informationen från Svenska bostäder har varit begränsad och att deras främsta informationskällor kring vad som hänt i området varit från nyhetsartiklar och annan sociala medier de själva uppsökt.¹⁵² Husbybo 2 berättar att känslan av att inte veta vad som pågår kan bero på att de som bor i området har en vana av att inte så mycket händer. Hon säger att de under lång tid blivit lovade mycket, men knappt hälften inträffar.¹⁵³ Young menar att det är viktigt att fånga upp marginaliserade medborgare i den demokratiska processen, då det är en möjlighet att kompensera för den sociala ojämlikheten de upplever. Utan aktiva medborgare som vill förändra kan status quo aldrig förändras. Husbybo 2 berättar att hon tidigare var väldigt engagerad i samhällspolitiska frågor i området men inte orkar längre och har kommit fram till att vissa blir hörda, andra inte. Hon menar att många i området känner sig maktlösa och till och med flyttar från Husby för att inget förändras. Hon hoppas att projektet kan uppmärksamma husbybornas situation men har samtidigt tappat tilltron på att så stora förändringar faktiskt kan ske.¹⁵⁴

Utöver känslan av begränsat inflytande och maktlöshet finns andra faktorer, av praktiskt slag, som påverkar vilka röster som når ut. En annan medborgare berättar att valet av tid för de workshops som Svenska bostäder anordnade inte var anpassade efter målgruppen. Träffarna pågick mellan 17:00-18:00, vilket är den tiden de flesta familjer äter middag. De kvinnor som sköter hushållen kunde därför inte delta då de var upptagna med att laga mat och ta hand om barnen när de kom hem från skolan.¹⁵⁵ En annan aspekt som kritiserats är att kvinnorna oavlönat deltog, samtidigt som planerare och representanter från Svenska bostäder var där som en del av deras arbetsdag. Det fick de deltagande kvinnorna att undra hur betydelsefullt kvinnors kompetens och delaktighet egentligen är, när dialogen inte ses som en 'riktig' del av den officiella planeringsprocessen.¹⁵⁶ Enligt Young kan inte en demokratisk process vara inkluderande om inte alla potentiellt berörda individer möts på olika formella plan utifrån individernas förutsättningar, erfarenheter, möjligheter och kunskaper.

Trots försök från Svenska bostäder och Stockholm stad förefaller det inte som att alla medborgare i Husby har samma chans att påverka utvecklingen av deras stadsdel. Informationen har varit bristfällig till hyresgästerna, tider för workshops ogenomtänkta och stor vikt på individens egna initiativförmåga ger bilden av att dialogen överhuvudtaget inte följt projektets vision. Samtidigt har projektet följt de riktlinjer plan och bygglagen anger för medborgardialog

¹⁵¹ Intervju, Husbybo 1, 18-05-08

¹⁵² Intervju, Husbybo 1, 18-05-08 & Husbybo 2, 18-05-10

¹⁵³ Intervju, Husbybo 2, 18-05-10

¹⁵⁴ Intervju, Husbybo 2, 18-05-10

¹⁵⁵ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 29

¹⁵⁶ *Ibid*, s. 28

där samråd, information och utställning har verkställts. Om detta är fel eller inte är svårt att besvara, men vad som går att fastställa är att varken medborgare eller planerare tycks vara nöjda över dialogen i sina reflektioner. Medborgarinflytandet i Praxagora kanske inte kommer betraktas som ett eftersträvansvärt ideal i framtiden men dess visioner kan bidra med lärdomar och vara ett exempel på hur planering bör se ut för att höja värdet av medborgardialog i planeringsprocessen.

4.6.4. Vilken grad av medborgarmakt finns i Husby?

För få en bild av vilken omfattning av medborgarmakt det fanns i Praxagora behöver delarna av dialogen separeras då den platsar på flera steg av Arnsteinsstege. I nedanstående avsnitt följer en redogörelse av medborgardialogen utifrån stegen, med början på första steget av icke-deltagande och slutligen på sista steget som är medborgarmakt.

4.5.4.1. Icke-deltagande

“Det var enorm skamfullt att vi tog så mycket plats och att vi blev fler och fler på bekostnad av kvinnorna i Husby I slutändan upplevde jag att vi som kom utifrån dominerade på ett sätt som absolut inte lämnade något rum kvar för kvinnorna i Husby att på ett bekvämt sätt framföra sina åsikter.” - Maria Ärlemo, doktorand KTH, 2018¹⁵⁷

I Husby anordnade Svenska bostäder ett flertal workshops där de efterfrågade de boendes synpunkter om hur de vill se sin stadsdel förändras. Enligt en planerare var stora delar av projektet redan bestämt innan träffarna och att det inte fanns så mycket utrymme för medborgarna att delta i processen, vilket inte deltagarna informerades om.¹⁵⁸ Även Husbybo 1 uppger att första gången hon kom i kontakt med information om projektet så upplevdes det som att planeringen var i stort sätt färdigt.¹⁵⁹ Samtidigt uppger Stockholm stad att dialogmötena har varit mycket givande i deras arbete, vilket kan tolkas som första steget *manipulation* då Arnstein menar att dessa typer av diskussionsgrupper skapar en illusion av deltagande där makthavarna kan påvisa att marginaliserade grupper är inkluderade och därmed kan skydda sig mot kritik. *Terapi* är andra steget av icke-deltagande där individen reduceras till sin gruppstillhörighet och infinner sig i en känsla av maktlöshet av att inte bli hörda. Som tidigare nämnt i kapitlet berättar husbybo 2 om de boende har slutat hoppas på förändringar då det under lång tid blivit lovade saker men området bara fortsatt i en nedåtgående spiral. Arnstein menar att planerarna i det här stadiet förminskar de boendes erfarenheter och synpunkter när de inte går till botten med problemet och istället planerar för enklare lösningar.

¹⁵⁷ Chamy. *KTH-forskare kritisk: Kvinnorna i Husby utan inflytande*

¹⁵⁸ Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s. 30

¹⁵⁹ Intervju, Husbybo 1, 18-05-08

4.5.4.2. Symboliskt deltagande

I steg tre, *information*, får medborgaren ett symboliskt deltagande där medborgaren tillåts en röst men det inte finns någon försäkran om att den når fram. I det här stadiet sker en envägskommunikation via media, tidningar och liknande. Både husbybo 1 och husbybo 2 upplevde att för att få information om vad som hände i området behövde den letas fram på eget initiativ via nyhetsartiklar och sociala medier. Husbybo 1 önskar att det hade funnits en fysisk person att prata med i centrum för att få respons på sina synpunkter och funderingar. Hon menar att det inte gjordes en lika stor ansträngning som det hade behövts från Svenska bostäders sida då den enda informationen de fick av dem var i samband med det kvartala informationsbrevet, där det varken fanns kontaktuppgifter eller genomgående information utan snarare en notis om att ombyggnationer i området är på gång.¹⁶⁰ *Konsultation* är en annan form av symboliskt deltagande och grad fyra i stegen. Det finns en större chans att medborgarens röst når fram men själva inflytandet mäts i hur många som deltar på möten och diskussioner. I Husbyprojektet har medborgarnas synpunkter till stor del tagits i beaktning vid planeringen. Bland annat genom enkäter lades grunden för vilka delar av området som är viktigast att förändra, där det framkom att just tunnelbaneuppgången och kafét intill det var de största otrygghetsfaktorerna, vilket ingick i den första ombyggnadsetappen och nu är åtgärdat.¹⁶¹ Samtidigt har workshops och andra möten skett på planerarna och hyresvärdens villkor då tider och mötesformer inte anpassades efter de medborgare de hävdade sig ville nå. Enligt Arnstein kan denna form av deltagande till viss del tolkas som en kuliss då det fortfarande är makthavarna som kontrollerar dialogen. Den högsta nivån av symboliskt deltagande är steg 5, *förlikning*, som innebär att medborgaren har en rådgivande roll som inger inflytande vid samråd och workshops men makthavarna fortfarande har rätt att bedöma huruvida det är genomförbart eller inte. Flera av de deltagande medborgarna i Praxagora har talat om att det var svårt att uttrycka sina åsikter i workshopsen då deras förslag visade sig ligga utanför projektets ram. En deltagare sa att hon inte vågade tänka fritt då hon fick en känsla av att det var för stort och därför direkt skulle avfärdas.¹⁶²

4.5.4.3. Medborgarmakt

Den första graden av medborgarmakt är steg 6, *partnerskap*, är den enda av de högre stegen som går att identifiera i Praxagora. Då idén till projektet föddes i ett samråd mellan medborgare och Svenska bostäder ingick de ett slags partnerskap från början där medborgarna har haft en stor roll i projektets genomförande. Medborgarna har haft möjlighet att förhandla och kompromissa med maktinstitutioner men makten gavs inte till dem, utan togs på eget initiativ, vilket både husbybo 1 och husbybo 2 uttryckte. De berättade att den enda chansen för de boende i Husby att få sina röster hörde var att på egen hand kämpa för det och ha en stor initiativförmåga. Därav begränsas

¹⁶⁰ Intervju, Husbybo 1, 18-05-08 & Husbybo 2, 18-05-10

¹⁶¹ TT, Feminism ska bygga jämställd stadsbild

¹⁶² Sjöqvist. *Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning*, s.33

vilka som har möjlighet att påverka ytterligare, utefter individuell drivkraft.¹⁶³ Trots att Svenska bostäder uttryckte att projektet ska utformas i en dialog med de boende och en stark betoning på inkluderande ska främja och fördjupa demokratin i området har medborgarna fått mindre inflytande än förväntat.¹⁶⁴

4.5.4.4. Husbys medborgarmakt

Vilken omfattning av inflytande Husbys medborgare har haft i projektet som omvandlar deras stadsdel går att tolka på olika sätt då det går att placera in den i olika steg beroende på vilken del av dialogen som granskas. Men utifrån den empiriska data jag har tagit del av verkar det som att medborgarmakten befinner sig på mitten av stegen under symboliskt deltagande, med vissa undantag för händelser och erfarenheter som sträcker sig mer åt icke-deltagande och medborgarmakt. Vilket steg husbybon hamnar på i skalan kan antas till stor del bero på egen initiativförmåga och anpassningsmöjligheter. Har inte de boende möjlighet till det ligger deras inflytande över planprocessen mellan steg tre och 6, det vill säga information och partnerskap.

¹⁶³ Intervju, *Husbybo 1*, 18-05-08 & *Husbybo 2*, 18-05-10

¹⁶⁴ Svenska bostäder, *I Husby är kvinnorna i centrum*, 2015

5. Slutsats

5.1 Slutsatser

Vad feministisk stadsplanering innebär finns flera tolkningar av, men alla strävar mot samma mål; att bryta patriarkala strukturer i stadsrummet och skapa platser där alla kan känna sig välkomna och trygga att röra sig fritt. Det baseras på kvinnors upplevelser och erfarenheter av det offentliga rummet och fokuserar på både fysiska och strukturella förändringar. I Husby manifesteras detta genom olika insatser som grundar sig i en kartläggning av vilka manligt kodade platser som fanns i centrum och hur kvinnorna upplevde dessa. De fysiska förändringarna som genomförs är bland annat att öka belysning, skapa mer öppna ytor i det offentliga rummet, skapa mötesplatser och lekparken. Ett populärt kafé bland områdets män har omlokaliserats, då det skapade en känsla av manlig social kontroll över torget och tunnelbaneuppgången. De strukturella förändringar man försökt att uppnå är att flytta ut kvinnors arbete från hemmen till det offentliga rummen och öka antalet kvinnliga näringslivsaktörer i centrum. Vad som prioriterats i omvandlingen är otvivelaktigt de fysiska insatserna. Frågan jag ställer mig är hur de faktiskt verkar för att bryta upp de reproducerande normerna? När planeringen visar att kvinnor behöver speciella åtgärder, kan det tolkas som att det är den avvikande gruppen. Mannen nämns knappt i Svenska bostäders planer, trots att det är deras beteende som skapat problemen, vilket snarare borde framställas som avvikande. Istället för att fördjupa sig i roten till problemet, vilket kan ge verklig förändring om än på lång sikt, hamnar fokus på kvinnorna och deras synpunkter istället vilket endast reproducerar könsstrukturerna. Den feministiska stadsplaneringen i Husby kan därför tolkas som ett försök att lösa de mest akuta frågorna, samtidigt som det verkliga problemet kvarstår. Att detta är en medveten handling från Svenska bostäder är inte min mening, men ett statligt bostadsbolag av deras storlek och maktposition bör i sin planering åtminstone försöka verka för en grundläggande förändring. Projektets riskerar annars att tolkas som en symbolhandling, där politikerna vill visa att man ser den bortglömda förorten, men inte bemödar sig att förändra situationen på riktigt.

Svenska bostäder har beskrivit omvandlingen av Husby centrum som ett projekt som tar avstamp i medborgarnas erfarenheter och visioner om stadsdelens framtid. Idén till projektet föddes i ett samtal mellan Svenska bostäder och en grupp kvinnor från området, vilket till en början lade grunden för hur medborgardialogen skulle genomföras under projektets gång. Medborgardialogen har bland annat bestått av en kvinnlig referensgrupp, enkäter, informationsträffar och informationsblad till hyresgästerna. Medborgarnas och maktbarnas reflektioner kring hur dialogen såg ut i planprocessen har däremot syftat på att kvinnorna inte fick det utrymme de var lovade. Planerarna och hyresvärderna antog en dominerande roll som hämmade samtalens omfattning snarare än att låta kvinnorna tala fritt. Dialogen beskrevs som en

central del av det feministiska projektet då det var just kvinnorna och deras erfarenheter som stod i fokus. Ett av målen med projektet var att skapa inkludering, både i dialogen och resultatet. Kvinnor blev inbjudna till referensgrupper och workshops vilket kan tolkas som en strävan efter inkludering men i själva verket upplevde dessa deltagare att de inte fick det inflytande de förväntade sig. Kvinnornas synpunkter och erfarenheter vägdes hela tiden mot vad som var genomförbart enligt planerarna vilket begränsade vad kvinnorna försökte efterfråga. Även om deras åsikter införlivades i planeringen, framför allt de svar som kom fram i enkäterna i projektets uppstartsfas. Flera av medborgarna förklarade att de lämnades med en större känsla av maktlöshet än innan projektet. Dialogen har därmed haft en drivande roll i att skapa ett mer jämlikt offentligt rum, men inte genomsyrats av den feministiska inkluderande agendan under processens gång. Frågan är då om ett feministisk stadsplaneringsprojekt kan vara feministiskt utan att ha haft ett feministiskt genomförande? Det finns alltså ett glapp mellan vad Svenska bostäder har beskrivit medborgardialogen som och hur den faktiskt har genomförts. Detta ger inte konsekvenser för bolaget då de når de mål de ansåg vara rimliga inom projektets ramar, utan spiller över på de kvinnor som spenderat sin tid och energi till vad de blev lovade skulle tas på allvar, utan att få något för det.

Utifrån det material jag studerat om medborgardialogen i planeringsprocessen finns olika grader av medborgarmakt i Husby. Flera delar av dialogen har varit en illusion av deltagande, då workshops har hållits i ämnen som redan varit bestämda utan medborgarnas vetskap. Kvinnorna i Husby blev lovade stora förändringar och en verklig chans att påverka, vilket aldrig riktigt ägde rum. Andra delar av medborgardialogen har däremot visat att det finns grader av makt. Initiativet till projektet hade aldrig hänt utan medborgarna och deras synpunkter har format åtskilliga delar av ombyggnationerna och projektets mål. De steg som kan representera medborgardialogen, är det symboliska deltagandet. De boende i Husby har haft flera tillfällen att göra sina röster hörda men utan garantin att den når fram och påverkar resultatet. Svenska bostäder har till stor del presenterat sitt arbete med medborgardialog på ett sätt som visar mängden av olika typer av dialoger de genomfört och hur många som deltagit i möten och diskussioner. Antalet deltagande kan naturligtvis vara ett mått på deltagande men det säger ingenting om genomförandet av samtalen. Praktiska faktorer exkluderande vissa delar av medborgarna och samtals utformning exkluderade de som deltog. Praxagora visar att även när dialogen värderas och en strävan finns efter att nå de man planerar för så finns det förhinder som ändå gör att alla medborgare inte har samma chans att påverka. Ansvar för vem som får sin röst hörd har hamnar på individens axlar så länge inte planerarna ser till att verktyg finns för de som mest behöver dem. Medborgare som i Husby kan tänkas behöva det mer än någon annan. Maktlösheten genomsyrrar hur de tänker om sin stadsdels framtid och när ingen informerar om hur de kan påverka är det orimligt att förvänta sig egna initiativ och drivkrafter från individerna. Trots att Svenska bostäder informerat om att de ska bygga om fanns inga kontaktuppgifter till ansvariga vilket kan tyckas vara ett sätt att skydda sig från verkligt inflytande från medborgarna.

När medborgarna sägs vara experterna projektet skulle utgå från, varför gjordes inget verkligt försök att få deras utlåtanden?

5.2 Vidare forskning

I följande avsnitt redogör jag för vilka teman och perspektiv som kan vara av intresse i framtida forskning kring ämnet.

5.2.1. Nätverksstyrning

Omvandlingen av Husby centrum marknadsförs av Svenska bostäder och Stockholmstad som insats för att öka tryggheten och jämlikheten i centrum och få bukt med stadsdelens problem. Denna studie tar upp den bakgrunden de syftar till på ett lokalt perspektiv men för vidare forskning hade det varit intressant att granska vilka andra drivande krafter som finns bakom omvandlingen. Då vi befinner oss i en tid av entreprenörsurbanism och nätverksstyrning blir allt mer dominerande i planeringsprocessen hade det kunnat ge en större insikt i vilka planeringsideal som styr idag. Hade denna uppsats varit av större omfång med mer tid att tillgå hade teorier kring governance använts för att förklara utvecklingen av både medborgardialog men också de kapitalistiska drivkrafterna som finns bakom centrumomvandlingar som den i Husby.

5.2.2. Komparativ studie med annat projekt

Det hade även varit intressant att genomföra en komparativ analys av Husby och ett annat projekt som omvandlat sin stadskärna enligt feministisk teori. Gärna i en annan kommun eller annat land för att jämföra vilka planeringsideal som råder och vilka likheter och skillnader som finns.

5.2.2. Gentrifiering

I bakgrundskapitlet presenteras McLeans studie om ett område i Toronto som enligt feministisk geografi omvandlas (se sida 14). Enligt feministisk kritik granskar hon projektet och menar att det skapar motsatsen till vad det ämnar att göra, trycker bort redan marginaliserade grupper från området, och gör plats för en mer attraktiv medelklass. Att granska Husbyprojektet enligt gentrifieringsteorier hade varit ett intressant perspektiv som inte granskas i så hög feministiska omvandlingar. Att bygga för att höja ett områdes attraktivitet, vilket påverkar markvärde och bostadspriset, kan tyckas motsägelsefullt när det sker enligt feministisk stadsplanering då det kan leda till att de boende inte längre har råd att bo kvar. Feministisk stadsplanering låter vid första anblicken som något genomgående positivt men en kritisk granskning av planeringsmodellen hade varit intressant att lyfta. Dock kan det vara svårt att använda sig just av begreppet gentrifiering då det grundar sig i att människor faktiskt har behövt flytta från platsen, vilket är

svårt att avgöra i Husby då projektet är i byggnadsfas. I framtiden när projektet är några år gammalt hade det därför kunnat genomföras en studie och se om målen med projektet uppnåddes och hur det artade sig i praktiken.

5.2.2. Intervjuer

Då studien genomfördes under kort tid och jag befann mig 60 mil från Husby där projektet genomförs fanns inte möjlighet att genomföra intervjuer på plats vilket hade varit att rekommendera inför framtida studier. Utöver brister med intervjuer på videosamtal, som att kroppsspråk och allmän kvalitet av intervju minskar, hade intervjuer hemma hos de kvinnor som blev intervjuade kunnat möjliggöra mer spontana samtal och ge en fördjupad bild av deras situation. Då ämnen som reproduktion och produktion undersöks i studien hade därför ett hembesök också kunnat bidra med en ny nyans till empirin, då kvinnan och hemmet och hemmet är en struktur projektet vill omarbota. Andra faktorer som hade varit drivande för en framtida undersökning är observationer av torget, delta vid workshops och genomföra enkätundersökningar i centrum.

5.3 Diskussion

Praxagora handlar om att förändra de rådande patriarkala strukturerna i den fysiska miljön i Husby centrum, vilket man med feministisk stadsplanering och fokus på medborgardialog planerade att genomföra. För att uppnå projektets mål var tanken att kvinnornas upplevelser och erfarenheter skulle utgöra kärnan för planeringen. Både de deltagande kvinnorna och planerarna har däremot uppgett att den graden av inflytande som lovades inte realiserades. Husby består till stor del av svaga socioekonomiska grupper som vanligtvis inte får sina röster hörda och projektet har kritiserats för att uppge att man strävat efter att nå dessa grupper, men utan att lyckas. Att arbeta med feministisk stadsplanering och värdet av medborgarinflytande kan visa att politikerna ser problemen och tar de på allvar, vilket är en stor möjlighet att öka det låga förtroendet de boende hyser gentemot maktinstitutioner. Jag anser att ett projekt som detta därmed måste lägga mer resurser på att lyssna in vad som förväntas av omvandlingen och genomföra det genomgripande. Praxagora kommer säkerligen skapa en positiv förändring i Husby centrum men frågan är hur länge det kommer hålla i sig? Utan att förändra från grunden kommer problemen troligtvis bara byta skepnad. När kafét flyttas från torget försvinner den manliga kontrollen över torget för tillfället men de underliggande strukturerna kommer leva vidare. Jag har ingen lösning på situationen, men tror att en mer omfattande kartläggning av vad det egentliga problemet är i området och att lägga resurser på det i samband med att de fysiska elementen förändrats hade bidragit till en omvandling som från grunden skapar ett tryggare och mer inkluderande centrum. Det tillsammans med en medborgardialog som går från symboliskt deltagande till partnerskap och medborgarmakt hade kunnat göra även planeringsprocessen trygg och inkluderande.

6. Källförteckning

Ardell, Peter. Detta är feministisk stadsplanering, Kungliga Tekniska Högskolan, 2016

<https://www.kth.se/blogs/reaktion/2016/12/detta-ar-feministisk-stadsplanering/>

Arnstein, Sherry. A Ladder of Citizen Participation, 1969, I The city reader, LeGates, Richard T. & Stout, Frederic (red.), 5th ed., Routledge, London, 2010

Berger, Sune & Forsberg, Gunnel. Planeringens utmaningar och tillämpningar, 2. uppl., Liber, Stockholm, 2013

Berman, Tal. Public Participation as a Tool for Integrating Local Knowledge into Spatial Planning Planning, Participation, and Knowledge, Cham, 2017

Boverket, Vad är medborgardialog?, 2017

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/vad-ar-medborgardialog/>

Bryman, Alan. Samhällsvetenskapliga metoder, 2., [rev.] uppl., Liber, Malmö, 2011

Chamy, Christy. Feministisk stadsplanering ska hjälpa kvinnor röra sig fritt, P4 Stockholm, 2018

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6848425>

Chamy, Christy. KTH-forskare kritisk: Kvinnorna i Husby utan inflytande, P4 Stockholm, 2018

<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=103&artikel=6855141>

Cornell University, John Forester, hämtad 18-05-14 <https://aap.cornell.edu/people/john-forester>

Dagli, Zeliha. Därför lämnar jag Husby, Expressen debatt, 2017

<https://www.expressen.se/debatt/darfor-lamnar-jag-husby/>

Eva Österberg. Det vidgade rummet - och det låsta, I Kvinnor och våld : en mångtydig kulturhistoria, Eva Österberg & Marie Lindstedt Cronberg (red.), Lund : Nordic Academic Press, 2005

Faludi, Susan. Backlash, översättning av Ylva Stålmarek, Norstedts: 1993

Folkhälsomyndigheten, Social hållbarhet, hämtad 18-05-12

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

Forester, John. Planning in the Face of Conflict, I The city reader, LeGates, Richard T. & Stout, Frederic (red.), 5th ed., Routledge, London, 2010

Friberg, Tora & Larsson, Anita, Steg framåt: strategier och villkor för att förverkliga genusperspektivet i översiktlig planering, Univ., Lund, 2002

Globala målen, Vad är de Globala målen?, hämtad 18-05-12 <http://www.globalamalen.se/fragor-svar/>

Google Maps, Husby, hämtad 180523

<https://www.google.se/maps/place/Husby,+Stockholm/@59.409939,17.9249627,240m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x465f9ee469b2310f:0x2600fef43519d1c2!8m2!3d59.4096958!4d17.9284919>

Gunnel Forsberg, Planeringens utmaningar, Kristianstad Boktryckeri AB: 2005

Intervju, Husbybo 1, 18-05-08

Intervju, Husbybo 2, 18-05-10

Larsson, Anita & Jalakas, Anne, Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv, 1. uppl., SNS förlag, Stockholm, 2008

Lengermann, Patricia Madoo & Niebrugge, Gillian, 'Nutida feministisk teori', Sociologisk teori., S. 369-408, 2009

Lind, Rolf, Vidga vetandet: en introduktion till samhällsvetenskaplig forskning, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014

Lindmark, Simon. "Världens mest jämställda land" – nu på plats fyra, Omni, 2014

<https://omni.se/varldens-mest-jamstallda-land-nu-pa-plats-fyra/a/5d81a2c5-3fa1-4838-8b6a-fcc97f0e7521>

Livh, Ann-Margarethe. Feministisk stadsplanering är inte en symbolhandling, Dagens Samhälle, 2018

<https://www.dagenssamhalle.se/debatt/feministisk-stadsplanering-ar-inte-en-symbolhandling-20275>

Lund, Lina. Männen får maka på sig, Dagens nyheter, 2015

<https://www.dn.se/sthlm/mannen-far-maka-pa-sig/?forceScript=1&variantType=large>

Mannheimer, Edgar. Sveriges utsatta områden, SVT Nyheter, 2017

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sveriges-utsatta-omraden>

May, Tim, Samhällsvetenskaplig forskning, 2., [rev. och uppdaterade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

McDowell, Linda. Space, place and gender relations: Part 1. Feminist Empiricism and the Geography of Social Relations, Progress in Human Geography, vol. 17, 1993

McLean, Heather. Digging into the Creative City: A Feminist Critique, Department of Human Geography, University of Toronto Scarborough, 2014

Ohlander, Ann-Sofie & Strömberg, Ulla-Britt, Tusen svenska kvinnoår: svensk kvinnohistoria från vikingatid till nutid, 2., [kompletterade och utök.] uppl., Prisma, Stockholm, 2002

Östman, Karin. Frågor och svar om upploppen i förorten, Aftonbladet Nyheter, 2013

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/article16853880.ab>

P1 Morgon, Stenkastningen och bilbränderna sprider sig, Sveriges Radio, 2013

<https://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=83&grupp=19391&artikel=5547079>

Randhawa Bergmark, Rebecca. Husby först ut med feministisk stadsplanering, SVT Nyheter, 2017
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/husby-c-forst-ut-med-feministisk-stadsplanering>

Researchgate, Tal Berman, hämtad 18-05-14 https://www.researchgate.net/profile/Tal_Berman

Sabet, Banar. Feministisk stadsplanering är mer än en politisk vision, Dagens Samhälle, 2018
<https://www.dagenssamhalle.se/debatt/feministisk-stadsplanering-ar-mer-en-politisk-vision-20216>

SFS 2010:900. Plan och bygglagen, 5 kap. 11 §

Sjöqvist, Erica. Struggling for gender equality in Husby: Feminist insights for a transformative urban planning, Uppsala universitet, Kulturgeografiska institutionen, 2017

Stockholm Stad, Informationsträff inför upprustningen av Husby torg och platser, 2018
<https://vaxer.stockholm.se/nyheter/2018/04/informationstraff-infor-upprustningen-av-husbys-torg-och-platser/>

Stockholm Stad, Vägledning medborgardialog och delaktighet, 2016

Stockholm Stad, Vision Järva 2030 på väg, 2012
<http://bygg.stockholm.se/-/Nyheter/Vision-Jarva-2030/Jarvalyftet-pa-vag/>

Stockholms Kooperativa Bostadsrättsförening, Husby, hämtad 180426
<https://www.skb.org/vara-bostader/vasterort/husby/>

Stolt, Lisa. Upplevd otrygghet, kvinnors begränsade tillgång till det offentliga rummet i Lund på kvällstid, Lunds Universitet, 2015
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=7764952&fileOId=7764953>

Strand Ruin, Elin. Bygg bort otryggheten med feministisk stadsplanering, SVT Opinion, 2017
<https://www.svt.se/opinion/elin-strand-ruin-om-feministisk-stadsplanering>

Svenska Bostäder

Husby-Akalla, hämtad 180426
<https://www.svenskabostader.se/var-historia/omraden/husby-akalla--tidernas-storsta-byggprojekt/>

I Husby är kvinnorna i centrum, 2015
<https://www.svenskabostader.se/om-oss/press-och-media/nyhetsarkiv/i-husby-ar-kvinnorna-i-centrum/>

Kommunikationspolicy, hämtad 18-05-18
<https://www.svenskabostader.se/globalassets/om-oss/foretagsfakta/kommunikationspolicy.pdf>

Möt våra medarbetare - Nurkan Gültekin, hämtad 18-05-18
<https://www.svenskabostader.se/karriar/mot-vara-medarbetare/>

The University of Chicago, Iris Marion Young, 1949-2006, 2006
<http://www-news.uchicago.edu/releases/06/060802.young.shtml>

The Washington Post, Sherry Arnstein Dies, 1997

https://www.washingtonpost.com/archive/local/1997/01/24/sherry-arnstein-dies/032774cc-c689-4842-84b8-feb6bfd31cc2/?utm_term=.fe7e072952b1

The Wayback Machine, Segregation och det offentliga rummet: Folkhem – Miljonprogram - Problemförorter, Arkiverad 10-08-11

TT, Feminism ska bygga jämställd stadsbild, Svenska Dagbladet, 2017

<https://www.svd.se/feminism-ska-bygga-jamstalld-stadsbild/om/husby>

Urban Utveckling, Feministisk geografi, hämtad 18-05-12

<https://urbanutveckling.se/ordlista/def/feministisk-geografi>

Vingren, My. Upploppen i Husby handlar inte bara om klass, Politism, 2013

<http://www.politism.se/genusfolket/upploppen-i-husby-handlar-inte-bara-om-klass/>

Werner, Marion, Strauss, Kendra, Parker, Brenda, Orzeck, Reecia, Derickson, Kate & Bonds, Anne.

Feminist political economy in geography: Why now, what is different, and what for?, Geoforum, vol. 74, 2017.

Westerlund, Hanna. Nya Husby centrum ska byggas för kvinnor, Stockholms fria, 2015

<http://www.stockholmsfria.se/artikel/119755>

White Architects - Järvadialogen, Tusentals idéer för ett ännu bättre Husby, 2009

http://jarvadialogen.episerverhosting.com/PageFiles/1986/Redovisning_Husbydialog.pdf

Wikipedia, Husby, hämtad 180426 <https://sv.wikipedia.org/wiki/Husby>

Young, Iris Marion, Inclusion and democracy, Oxford University Press, Oxford, 2000

7. Bilaga

7.1. Intervjuguide

1. Berätta om dig själv,
 - 1.1. Hur gammal är du?
 - 1.2. Vad är din sysselsättning?
 - 1.3. Hur länge har du bott i Husby?

2. Brukar du röra dig mycket i centrum?
 - 2.1. Hur upplever du Husby centrum?
 - 2.2. Anser du att det fanns ett behov av att förändra centrum?
 - 2.3. Har känslan av hur det känns att vara i centrum förändrats sen man började bygga om?

3. Känner du till feministisk stadsplanering innan det här projektet?
 - 3.1 Om ja - vad innebär det för dig?
 - 3.2. Om nej - Förklara enligt definition nedan:
Man vill planera offentliga platser såsom gator, torg och parker så att kvinnor känner att de har tillgång till samma platser utan att känna sig otrygga. Det kan handla om ökad gatubelysning eller att skapa fler mötesplatser.

4. Har du hört talats om feministisk stadsplanering i samband med ombyggnationen av Husby centrum?
 - 4.1 Upplever du att just feministisk stadsplanering som är syftet med projektet i Husby centrum?
 - 4.2. Vad tycker du om denna förändring av centrum?
 - 4.3. Har du märkt några fysiska skillnader sedan projektet påbörjades kring 2016?

5. Tror du att feministisk stadsplanering kan skapa ett tryggare Husby centrum?

6. Upplever du att det har funnits information till de som bor i Husby om projektet?
 - 6.1. Upplever du att du har haft möjlighet att få din röst hörd?
 - 6.2 Tror du alla fått samma chans att påverka?
 - 6.3 Önskar du att planerarna och politikerna hade försökt ta mer kontakt/göra på ett annat sätt?

7. Hur mycket inflytande anser du att de som bor i Husby har över förändringar i stadsdelen?

7.2. Facebookinlägg

HUSBYBOR

Jag skriver just nu min kandidatuppsats i samhällsplanering och gör en studie av Husby där man med feministisk stadsplanering just nu bygger om centrum. Bor du, eller känner du någon som bor i Husby (och gärna har gjort under lite längre tid) som kan tänka sig att göra en kort intervju? Intervjun kommer handla om upplevelsen av stadsrummet, omvandlingen av centrum och dina egna tankar kring detta. Självklart får du vara anonym och intervjun kommer inte pågå längre än 15 minuter.